

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ / KOMBINOVANÉ

2013–2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Klára Benešová

Využití stimulačního programu v předškolním věku k ovlivnění
výkonu percepčních funkcí

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER / COMBINED (PART TIME)

2013-2015

DIPLOMA THESIS

Klára Benešová

Influencing of perceptual functions in pre school age by using
of a stimulation programme.

Prague 2014

Diploma Thesis Work Supervisor:

Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Klára Benešová

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Prof. PhDr. Miloslavovi Kodýmovi, CSc. za odborné vedení a podnětné rady při zpracování této diplomové práce.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá analýzou využití stimulačního Programu Maxík v předškolním věku k ovlivnění výkonu percepčních funkcí. Percepční funkce tvoří podstatnou složku školní zralosti.

Teoretická část charakterizuje předškolní věk, předškolní vzdělávání, školní zralost a rozvoj školních dovedností. Praktická část obsahuje výzkumné šetření realizované na vzorku deseti dětí předškolního věku. Výzkumné šetření bylo zahájeno vstupním screeningovým testem, dále následovala několika měsíční stimulace s využitím Programu Maxík, která byla ukončena provedením výstupního screeningového testu. Porovnáním výsledků vstupního a výstupního screeningového testu bylo zjištěno, že stimulační Program Maxík má příznivý vliv na výkon percepčních funkcí.

Klíčová slova:

Percepční funkce, pravo – levá orientace, Program Maxík, předškolní věk, předškolní vzdělávání, sluchová percepce, školní zralost, zraková percepce.

Annotation:

The Diploma Thesis is analyzing the effectiveness of the stimulation Program Maxík to influence perceptual functions of the child in preschool age. Performance of the perceptual functions is considered to be an essential part of the school readiness.

The theoretical part is dedicated to the definition of the preschool age, the preschool education, and the characteristics of school readiness and the development of the educational skills. The practical part contains research based on the sample of ten children in preschool age. The research started with the initial screening test followed by the practical stimulation by Program Maxík and finished by the same screening test. The comparison of the initial and final screening test confirms that the stimulation Program Maxík has positive impact on the perceptual functions.

Key words:

Auditory perception, Left – right orientation, Perceptual functions, Preschool age, Preschool education, Program Maxík, School readiness, Visual perception.

OBSAH

Úvod.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Charakteristika dítěte v předškolním věku	11
1.1 Psychický vývoj.....	11
1.2 Sociální a emoční vývoj.....	11
1.3 Motorický a tělesný vývoj	12
1.4 Vývoj kognitivních funkcí	13
1.4.1 Myšlení a řeč.....	14
1.4.2 Pozornost a paměť	14
1.4.3 Percepční funkce – zrak, sluch, prostorová orientace.....	14
1.5 Hra a fantazie	16
2 Předškolní a školní vzdělávání	17
2.1 Legislativní rámec předškolního vzdělávání	17
2.2 Programy pro rozvoj dětí předškolního věku	17
2.3 Legislativní rámec školního vzdělávání	21
2.4 Odklad školní docházky.....	21
3 Školní zralost a rozvoj předškolních dovedností	23
3.1 Školní zralost	23
3.2 Fyzická zralost	23
3.3 Hrubá a jemná motorika, grafomotorika.....	24
3.4 Emocionální zralost	25
3.5 Kognitivní funkce	25
3.5.1 Vizuomotorika a laterality	26
3.5.2 Řeč	27

3.5.3	Sluchové vnímání a paměť	28
3.5.4	Zrakové vnímání a paměť	30
3.5.5	Vnímání prostoru, vnímání času, pozornost	32
3.6	Sociální a emocionální zralost	33
3.7	Nezralost a nepřípravenost na školu	33
3.8	Diagnostika školní zralosti.....	35
	PRAKTICKÁ ČÁST	37
4	Využití stimulačního programu v předškolním věku k ovlivnění výkonu percepčních funkcí	37
4.1	Výzkumný problém a výzkumné hypotézy	37
4.2	Výzkumné metody, techniky, harmonogram a místo šetření	38
4.3	Screeningový test.....	39
4.4	Charakteristika sledovaného souboru	41
4.5	Program Maxík	42
4.6	Případové studie.....	45
4.7	Závěry šetření	69
	Závěr	72
	Seznam použitých zdrojů.....	74
	Seznam tabulek	76
	Seznam příloh	77

Úvod

Zahájení školní docházky představuje velký krok a zásadní změnu životního rytmu předškoláka a celé jeho rodiny. Před zahájením školní docházky si jistě řada rodičů klade otázky související nejen se školní zralostí jejich dítěte, ale i jak bude jejich školák plnit každodenní povinnosti, jak se bude učit a zda ho učení bude bavit.

V průběhu první třídy se malý školák naučí číst, psát a počítat a ještě více se osamostatní. Čeká ho stejně obohacující období, jako v prvním roce jeho života. *„Poměrně rychle se dnes začíná přímo s výukou, která klade značné nároky na rozumovou vyspělost, ale i na přiměřenou pracovní motivaci, zájem, dostatečnou koncentraci a na řadu dalších osobních vlastností. „Laťka“ nároků stále stoupá a je vlastně stejná pro všechny děti, s malým ohledem na jejich schopnosti, osobní vlastnosti nebo podmínky rodinného prostředí.“* (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 101)

Cílem diplomové práce je analýza využití stimulačního programu v předškolním věku k ovlivnění výkonu percepčních funkcí. Výkon percepčních funkcí je jednou z podstatných složek hodnocených v rámci školní připravenosti nebo školní zralosti předškoláků. Inspirací k volbě tohoto tématu je praktická zkušenost autorky s individuální předškolní přípravou při využití stimulačních programů.

Současná nabídka stimulačních programů je pestrá a je využívána v mateřských školách, v pedagogicko-psychologických poradnách, formou kroužků pro předškoláky v základních školách a v mateřských centrech. Z řady současně publikujících a v praxi působících speciálních pedagogů si dovoluujeme citovat PaedDr. Olgu Zelinkovou, CSc.: *„Pedagogická praxe i výzkumy ukazují, že je mnohem úspěšnější věnovat pozornost vývoji dětí v předškolním věku než vyčkávat na plnou manifestaci obtíží ve škole a s ní spojené psychické důsledky.“* (Zelinková, 2009, s. 193) Domníváme se však, že rodiče předškoláků nejsou vždy dostatečně informováni o všech dostupných formách předškolní přípravy a o její účinnosti. Přínosem diplomové práce je ověření předpokladu, že stimulační program pro předškoláky vede ke zlepšení výkonu percepčních funkcí, které představují nezbytnou složku školní připravenosti. Vycházíme z poznatku, že osvěta vede k prevenci školní neúspěšnosti.

Diplomová práce se skládá ze čtyř částí. První tři části jsou věnovány teoretické analýze dostupné odborné literatury a čtvrtá kapitola je částí praktickou.

První kapitola se zabývá charakteristikou dítěte v předškolním věku. Čtenář je seznámen se všemi významnými vývojovými aspekty předškolního období.

Druhá kapitola je zaměřena na legislativní rámec předškolního a školního vzdělávání v České republice a popisuje v současnosti dostupné stimulační nebo vzdělávací programy zabývající se předškolní přípravou.

Třetí kapitola je věnována detailní analýze všech složek školní zralosti a možnostem rozvoje předškolních dovedností. Současně autorka popisuje školní nezralost a okrajově diagnostiku školní zralosti. Z teoretické části je tato kapitola pojata nejobsáhleji a z ní vyplývající teoretická zjištění jsou následně ověřována v praktické části.

Obsahem čtvrté kapitoly je kvalitativní zpracování výzkumného šetření vlivu pravidelného a cíleného stimulačního cvičení u dětí v předškolním věku na výkon zrakové a sluchové percepce a pravo-levé orientace. Pro účely výzkumného šetření byl vybrán Stimulační program pro předškoláky a děti s odloženou školní docházkou Maxík od autorek Mgr. Pavly Bubeníčkové a PaedDr. Zdeňky Janhubové (dále jen program Maxík). Čtenář je podrobně seznámen s obsahem Programu Maxík a se screeningovým testem, který vychází z Testu rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky od autorek PaedDr. Daniely Švancarové a PhDr. PaedDr. Anny Kucharské, Ph.D. a pro účely této diplomové práce byl doplněn o další subtesty. Screeningový test má za úkol zjistit míru vlivu na zmíněné percepce při využití stimulačního programu Maxík u předškoláků. Výsledky šetření obsahují zjištění ze vstupního i výstupního screeningového testu, poznatky z přímého pozorování v průběhu stimulace a informace z rozhovorů se zákonnými zástupci předškoláků. Všechny výsledky šetření jsou zpracovány formou případových studií.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika dítěte v předškolním věku

Předškolní věk začíná ve třech letech a končí zahájením povinné školní docházky. Charakteristickým rysem počátku tohoto období je zahájení docházky v mateřské škole a na jeho konci zápis a přijetí do první třídy základní školy a příprava na vstup do školy. Říčan ve své knize *Cesta životem* používá pro toto období název „*kouzelný svět předškoláka*“, který si vypůjčil od Matějčka. (Říčan, 2004) „*Vystihuje dobře nápadný rys dětské psychiky – živost a odvalu fantazie, která ještě není spoutána pozdější racionalitou a kázní, bohužel do jisté míry nutnou.*“ (Říčan, 2004, s. 119)

1.1 Psychický vývoj

Z pohledu vývoje psychiky předškoláka je významný rozvoj dětského sebepojetí a proto je pro dítě v tomto období důležitá možnost pronikat do širší vrstvy společnosti (mateřská škola, mateřská centra, zájmové kroužky). „*Dětské sebepojetí je, vzhledem k citové a rozumové nezralosti, stále závislé na hodnocení jiných lidí, zejména rodičů. Rodiče ovlivňují sebepojetí svého dítěte: emočně, mírou citové akceptace, svými požadavky a spokojením se stupněm jejich naplnění, svým chováním k dítěti a zejména verbálním vyjádřením svého názoru na dítě. Identifikace s rodiči slouží jako obohacení dětského sebepojetí.*“ (Vágnerová, 2012, s. 249) Posilování sebevědomí dítěte probíhá nejen v rodině, nebo v širší rodině, ale i v kolektivu mateřské školy, zájmových kroužků nebo venku na hřišti.

1.2 Sociální a emoční vývoj

Po stránce sociální a emoční lze období předškolního věku charakterizovat jako proces socializace a uvědomování si vlastní identity. Jedná se o zcela přirozený proces. Toto období je provázáno silnými emočními reakcemi ze strany dítěte, vzdorem, neustávající snahou prosadit se a negativismem. V rodině dochází k mnoha konfliktům, protože dochází k nastavování hranic pravidel chování dítěte. Období je označováno obdobím prvního vzdoru a před vstupem do školy postupně vymizí. „*Emoční prožívání*

předškolních dětí je stabilnější a vyrovnanější, než bylo v batolecím věku.“ (Vágnerová, 2012, s. 218)

Dalším významným milníkem je přijetí dítěte do mateřské školy. Docházka do mateřské školy představuje pro dítě novou společenskou roli. Některé děti zvládnou přechod z domácího prostředí do mateřské školy hladce a rychle, jiní si zvykají trochu déle. Pokud je mateřskou školou nastaven vhodný adaptační program a zajištěn dostatečný přísun trpělivosti a síly ze strany rodičů, zvyknou si nakonec všechny děti. Každodenní docházka, pravidelný režim a pestrý program je pro děti přínosný. Učí se novým sociálním rolím, novým pravidlům chování, spolupráci, respektovat autoritu, umět se prosadit a soupeřit. Přátelství sice navazují děti v tomto věku snadno, ale trvají jen krátce. *„Přesto znamenají nesmírně užitečnou zkušenost, proto je podporujeme, jak můžeme, zvláště u jedináčka. I zklamání a jiné záporné zkušenosti jsou zde ziskem.*“ (Říčan, 2004, s. 125)

S vývojem emocionality a socializace také souvisí vývoj sebehodnocení, které se odvíjí na základě hodnocení ze strany dospělých nebo kamarádů. *„Pro dítě jsou v této době nejvyšší autoritou jeho rodiče a jejich hodnocení přijímají děti zcela nekriticky, stejně jako jejich postoje a chování.*“ (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 22,23) U předškoláka se již objevuje i svědomí. Dítě si dobře uvědomuje své povinnosti, pravidla slušného chování a ví, co se má nebo nemá dělat. (Říčan, 2004)

1.3 Motorický a tělesný vývoj

V předškolním období dochází k intenzivnímu rozvoji hrubé a jemné motoriky, zejména dostatečně rozvinutá jemná motorika je nezbytná pro budoucí výuku psaní. Pohyby jsou obecně v tomto období přesnější a koordinovanější. Dana Kutálková (2005, s. 21) uvádí, že: *„Zatímco o hrubé motorice mluvíme v souvislosti s pohybem velkých svalových skupin (chůze, běh, lezení apod.), jemná motorika se týká zejména obratnosti rukou a mluvidel. Vývoj obou skupin svalů je vzájemně úzce provázán. Není náhodou, že dítě obvykle řekne své první slovo v době, kdy začíná chodit a nápadně šikovněji manipulovat s předměty, a začíná více mluvit a přesněji artikulovat v době, kdy začíná kreslit.*“

Koncem předškolního období dochází ke změně tělesných proporcí dítěte. Trup se stává plošším a hrudník se zřetelněji odlišuje od břicha. Přibývá svalové tkáň, tukové spíše ubývá. Postava se celkově protahuje, hlava se v poměru k tělu zmenšuje. Chlapci dosahují na konci předškolního věku v průměru 117 cm a váží 22 kg. Děvčátka jsou o něco málo nižší a lehčí než chlapci. (Říčan, 2004)

Děti v tomto věku upřednostňují a vyhledávají pohybové aktivity nebo jiné činnosti zvyšující jejich obratnost. Běžně se dnes setkáváme s předškoláky, kteří umí plavat, lyžovat, jezdit na kole nebo bruslích. Rozvoj jemné motoriky si cvičí na kroužku keramiky, skládají puzzle, stavebnice, mozaiky, navlékají korálky, pletou z gumiček, vystřihují a nalepují.

„Výraznou charakteristikou motorického vývoje je postupné zklidňování. Pohyby se stávají účelnějšími. Zrání CNS ovlivňuje lateralizaci ruky, zdokonalují se jemné pohyby prstů a součinnost motoriky a smyslů, zpřesňuje se vizuomotorická koordinace, manuální zručnost.“ (Kolláriková, Pupala, 2010, s. 224)

„Důsledky nedostatečné pohybové aktivity se odrážejí na vývoji dítěte – omezuje se rozvoj řeči, schopnost naučit se psát, brzdí se vývoj pravolevé orientace.“ (Kutálková, 2005, s. 15) V praxi ještě vnímáme, že vývoj laterality (praváctví nebo leváctví) u předškoláka může souviset s nedostatečným množstvím podnětů k činnostem zaměřených na rozvoj hrubé a jemné motoriky.

1.4 Vývoj kognitivních funkcí

Kognitivní zralost dítěte v předškolním věku souvisí s aktuálním rozvojem jeho poznávacích procesů. Dítě začíná poznané jevy porovnávat a analyzovat, Piaget charakterizuje toto období jako etapa operačního konkrétního myšlení. Dítě si postupně osvojuje logické postupy jako je inkluze (dítě chápe vřazení prvku do určité skupiny – nadřazené pojmy), umí třídit podle různých znaků, postupně chápe trvalost předmětu (ví, že přelije-li vodu z úzké skleničky do široké, nic se nezmění). (Kolláriková, Pupala, 2010)

1.4.1 Myšlení a řeč

Myšlení předškolního dítěte se postupem času stává více konkrétním a názornějším, stále vnímá svět jednodušším způsobem, tvoří si svůj svět, který je pro něj určitým bezpečím a jistotou. Věcem, kterým nerozumí, doplní fantazií, opět pro své bezpečí. Myšlení je tedy nepropojené, spíše útržkovité, dítě ještě není schopno abstraktního myšlení. (Jucovičová, Žáčková, 2014) „*Pro předškolní období je charakteristický přechod od tzv. egocentrického myšlení k myšlení názornému, konkrétnímu, předlogickému (někdy rovněž označovanému jako jednoduché logické myšlení).*“ (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 12)

Vývoj řeči u předškolního dítěte vystihla (Jucovičová, Kutálková, 2014, s. 15) následovně: „*S rozvojem myšlení se rozvíjí slovní zásoba a řeč, s rozvojem slovní zásoby se opět rozvíjí i myšlení.*“ Rozvoj slovní zásoby souvisí s učením se nových věcí, hrou, předčítáním knížek, nasloucháním a aktivní komunikací. V předškolním věku se mohou v řeči objevovat agramatismy nebo různé vady výslovnosti. Návštěva logopeda a pravidelný nácvik pomáhá vady výslovnosti před zahájením školní docházky napravit. Správná výslovnost souvisí s kvalitním sluchovým vnímáním. Pokud dítě jednotlivé hlásky neslyší, nemůže je ani reprodukovat.

1.4.2 Pozornost a paměť

„*V období předškolního věku dochází u dětí s dozráváním centrální nervové soustavy k velkému rozvoji paměti, která je podmíněna i zlepšující se schopností koncentrace pozornosti, jež má rovněž souvislost s dozráváním CNS.*“ (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 17) Paměť si předškolák cvičí učením nových básniček, písniček a říkadel. Kvalita paměti však souvisí s mírou aktuální pozornosti. Pozornost i paměť dítěte lze cvičit, vždy přiměřeně věku a aktuálním schopnostem dítěte.

1.4.3 Percepční funkce – zrak, sluch, prostorová orientace

„*Vnímání má na počátku školního učení prvořadý význam, je základem poznání, zdrojem bezprostřední zkušenosti. Vnímání se stává postupně diferencovanější, dítě citlivěji analyzuje celek na části, tím roste schopnost pozorování.*“ (Kolláriková,

Pupala, 2010, s. 225) „Rozvoj smyslového vnímání, které je podmíněno rozvojem centrální nervové soustavy a jeho propojením s motorickými funkcemi, je důležitým předpokladem pro učení se psaní, čtení a počítání.“ (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 18)

Zrakem přijímáme a vnímáme nejvíce informací a podnětů z našeho okolí. Dítě v předškolním období je schopné zrakem rozlišit drobné detaily, vnímá a odlišuje stranově obrácené tvary, obrázky figura a pozadí, což je podkladem pro vnímání a správné odlišování písmen a číslic. „Zrakové rozlišování úzce souvisí s konstantností vnímání, se schopností třídění, uvědomováním si části a celku, polohou předmětu. Abychom mohli dva prvky porovnat, musíme si uvědomit, které části mají shodné, které nikoliv. Prvky se mohou odlišovat také v poloze, takže dítě potřebuje mít zkušenost i s prostorovým uspořádáním.“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 14) Rozvoj zrakového vnímání podporují skládání puzzle, mozaiky, stavebnice, kreslení, deskové hry, stimulační programy, pracovní sešity pro předškoláky.

Současně se zrakovým vnímáním se rozvíjí i sluchové vnímání. „Sluch je jedním z prostředků komunikace, významnou měrou ovlivňuje rozvoj řeči a tím i abstraktní myšlení. S větší koncentrací pozornosti se rozvíjí záměrné naslouchání. Dítě dokáže naslouchat a postupně rozlišovat zvuky ze svého okolí (úzká souvislost s diferenciací).“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 40) Pokud je sluchové vnímání předškoláka dostatečně stimulováno, dokáže ještě před zahájením školní docházky sluchem rozpoznat první a poslední písmeno ve slově, dále je schopno rozlišit krátkou a dlouhou slabiku, měkkou a tvrdou slabiku. Rozvoj sluchového vnímání podporuje náslech pohádek, aktivní komunikace, slovní fotbal, společenské hry zaměřené na rozvoj slovní zásoby, stimulační programy.

Prostorové představy získává dítě pomocí zrakových, sluchových, pohybových, hmatových vjemů a jejich kognitivním zpracováním. Jedná se o dlouhodobý proces, jehož počátky jsou již v kojeneckém věku. Dítě nejdříve sleduje pohybuující se hračku, otáčí se za zvukem a snaží se s rozvíjející motorikou přiblížit ke zdrojům nového poznání. Pohyb dítěte hraje významnou úlohu v rozvoji vnímání prostoru, zrak a sluch umožňují lépe odhadnout vzdálenost od předmětů a jejich velikost. (Bednářová, Šmardová, 2007) „Senzomotorické vnímání je základem pro utváření prostorových představ a pojmenování prostorových vztahů. Nejdříve dítě chápe a posléze zařadí do

aktivního slovníku pojmy nahoře – dole, později přidá pojmy vpředu – vzadu, okolo pátého roku pojmy vpravo – vlevo.“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 21) Vnímání času se u dítěte také rozvíjí velmi zvolna a dlouhodobě. Předškolák žije hlavně přítomností, pokud je silně zabrán do nějaké činnosti, nemyslí na následné dění či následky. „*Vnímání plynutí času je pro předškolní dítě vymezeno událostmi, které ho obklopují, které se pravidelně střídají – charakteristické činnosti pro den, noc; ráno, poledne večer. Uvědomování si jednotlivých časových úseků je velice subjektivní, zkrácené, závislé na prožívání aktuální situace.*“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 25)

1.5 Hra a fantazie

„Člověk si hraje – aspoň má hrát! – celý život, ale v předškolním věku to platí dvojnásob. Předškolák si hraje intenzivně, s velkou vážností a vášnivostí.“ (Říčan, 2004, s. 127)

Mezi třetím a čtvrtým rokem si dítě oblíbí hračky, které jezdí (tříkolka, kolo, odrážedlo), stavebnice a hry na někoho jiného (kouzelníka, doktorku). Do hry se začínají zapojovat sociální vztahy, dítě si dokáže hrát chvíli s ostatními dětmi. Mezi čtvrtým a pátým rokem dítě intenzivně vyhledává jakékoliv hry, při kterých si může hrát se svými kamarády. Mezi pátým a šestým rokem dítě zvládá složitější pohybové koordinace (plavání, lyžování, jízdu na kole), stavebnice, vlastní výrobu čehokoliv. Dítě je již také schopno hrát společenské hry (UNO, Člověče nezlob se) a didaktické hry, jejichž záměrem je hravou formou rozvíjet poznávací schopnosti a funkce. (Bednářová, Šmardová, 2007) „*Hra je pro dítě v předškolním věku nejdůležitější činností, asi jako pro dospělého práce.*“ (Žáčková, Jucovičová, 2008, s. 8) Hrou si dítě osvojuje pravidla, učí se spolupráci, plně zapojuje fantazii a zprostředkovává poznání.

2 Předškolní a školní vzdělávání

2.1 Legislativní rámec předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. (Zákon č. 561/2004 Sb., Část druhá, § 33)

„Předškolní pedagogové pomáhají dětem postupně chápat okolní svět, prostřednictvím rozmanitých činností a vzdělávacích aktivit podporují poznávání a učení, při němž dochází k přirozené socializaci dětí. Již v předškolním věku jsou rozvíjeny elementární základy klíčových kompetencí, jejichž míra dosažení ovlivňuje úroveň úspěšnosti povinného vzdělávání jako další vzdělávací etapy. Kvalitní základy klíčových kompetencí jsou podstatným příslibem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte. (Šmelová, Petrová, Suralová a kol., 2012, s. 9)

2.2 Programy pro rozvoj dětí předškolního věku

J. A. Komenský ve svém díle Informatorium školy mateřské (1986, s. 13) v kapitole IV V čem mládež hned od narození svého pomaličku cvičena a do šesti let věku svého vycvičena býti má píše: *„I člověk tedy, jaký v životě svém celý věk býti má, takový se hned, jak se tělo a duše jeho v něm začne, formovati musí. Protože rodičové nemusejí s cvičením dítek svých na preceptory a kněží teprv odkládati (neboť křivě rostlý strom vzpřimovati a ze zarostlé houště štěpnici dělati těžko); ale musejí s těmi sobě danými klenoty božími pěstovati se stami uměti, tak aby hned pod pěstováním jejich za pomoci boží jak věkem, tak moudrostí a milostí před bohem i lidmi zdárný prospěch bráti mohli.“*

„Nástup do školy je završením dosavadního vývoje a vstupem do nové etapy. Máme vše ponechat spontánnímu vývoji, nebo do něj nějakým způsobem vstupovat?“ (Bednářová,

Šmardová, 2010, s. 1). Mnozí rodiče se při výběru mateřské školy zajímají nejen o nabídku sportovních a zájmových kroužků organizovaných konkrétní mateřskou školou, ale i o nabídku aktivit zabývajících se předškolní přípravou. Při rozvoji předškolních dovedností a schopností mnohdy ale nejde jen o používané materiály nebo programy, ale o komplexní a zodpovědný přístup ze strany pedagogů a rodičů k dětem. V praxi vnímáme, že úzká a přátelská spolupráce mateřské školy a rodičů vede k naplnění předškolní přípravy.

Uvádíme v současnosti dostupné předškolní stimulační nebo rehabilitační programy. Některé jsou určeny pro skupinové využití, jiné jsou vhodnější k individuální práci pedagoga s dítětem. Všechny programy mají společnou základnu – rozvoj dovedností nezbytných ke kvalitnímu a snadnému osvojení čtení, psaní a počítání.

Metoda „Dobrého startu“

Metoda je určena dětem ve věku pěti až jedenácti let a je metodou stimulační a rehabilitační. Pochází z Francie, pro polské pedagogy ji upravila profesorka Marta Bogdanowicz a ve spolupráci se speciální pedagožkou Janou Swierskoszovou ji upravily i pro české pedagogy. Je vhodná pro využití v mateřských a základních školách a osvědčila se jednak jako vstupní etapa výuky čtení a psaní, ale také v případech, kdy je predikována přítomnost specifických vývojových poruch školních dovedností. Metoda je rozčleněna do 25 lekcí, zaměřuje se na oblast vizuo-akusticko-motorickou. Nosným prvkem je lidová písnička, v každé lekci jiná. Kombinace rytmu, melodie a slov pomáhá rozvíjet zrakovou a sluchovou perцепci, dále řeč, grafomotoriku a motoriku včetně rytmicity. Metoda nejen rozvíjí dílčí funkce, ale také vyrovnává nepravidelně se rozvíjející funkce. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Kuprev

Individuální program Kuprev je určen pro děti od čtyř do osmi let. Program vychází z domácí práce rodiče s dítětem po dobu patnácti až dvaceti týdnů, přičemž rodiče jsou vedeni a instruováni vyškoleným odborníkem. Smyslem programu je upevnění vztahu rodič a dítě, osvojení si pracovních návyků nezbytných pro zahájení školní docházky, rozšíření vědomostí předškoláka a upevnění jeho vlastní identity. Program je vhodný jako prevence vzniku specifických vývojových poruch školních dovedností, dále je využíván u dětí s vývojovou dysfázií, s poruchami autistického spektra a u dětí se

syndromem poruchy pozornosti a hyperaktivity. Autorkou programu Kuprev je Pavla Kuncová – dětská klinická psycholožka. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Kumot

Kumot je skupinový program a je určen dětem ve věku pěti až osmi let. Je vhodný pro děti, u kterých byl diagnostikován syndrom poruchy pozornosti s hyperaktivitou a dysgrafie. Dále je doporučován pro děti s pomalým psychomotorickým tempem, děti úzkostné, neurotické a děti s hraničními intelektovými schopnostmi. Skládá se z deseti lekcí a zaměřuje se na rozvoj hrubé a jemné motoriky, motorické a senzomotorické koordinace a na rozvíjení sociálních dovedností. Dále se u dítěte po absolvování programu zlepšuje koncentrace pozornosti, přístup k práci a schopnost pravidelné práce. Autorkou programu Kumot je Pavla Kuncová – dětská klinická psycholožka. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Maxík

Program Maxík je stimulační program pro předškoláky a pro malé školáky, kterým se ve škole nedaří psaní, čtení a počítání. Autorkou programu je speciální pedagožka Pavla Bubeníčková. Program je rozčleněn do patnácti lekcí a je zaměřen na rozvoj zrakové a sluchové percepce, motoriky, grafomotoriky, pravo levé a prostorové orientace. Dále rozvíjí intermodalitu (schopnost přecházet mezi různými způsoby smyslového vnímání a vzájemně je propojovat), serialitu (schopnost řadit věci za sebou), komunikační dovednosti a koncentraci pozornosti. Cílem programu je změna podmínek, za nichž může dítě podávat lepší výkon. Do programu jsou zařazeni i rodiče/trenéři, kteří jsou vedeni vyškoleným odborníkem. Program upevňuje vztah rodič a dítě a pomáhá osvojení pracovních návyků předškoláka. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Hypo

Program Hypo je určen pro děti od pěti do deseti let. Autorkou programu je speciální pedagožka a psycholožka Zdena Michalová. Hypo má dvanáct lekcí a spočívá v domácí práci rodiče s dítětem v rozsahu 15-20 minut denně a optimálně jednou týdně probíhá setkání s proškoleným odborníkem, který rodiče vede. Program je zaměřen na rozvoj percepčních a kognitivních funkcí, zvyšuje koncentraci pozornosti, zlepšuje komunikační dovednosti, optimalizuje psychomotorické tempo, cvičí schopnost pracovat samostatně a práci dokončovat. Dále se zaměřuje na rozvoj myšlení,

matematických představ a vizuomotorické koordinace. Je vhodný pro předškoláky jako příprava na školu a malé školáky s predikcí vzniku specifických vývojových poruch školních dovedností. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Metoda instrumentálního obohacování R. Feuersteina

Metoda instrumentálního obohacování profesora Reuvena Feuersteina je mezinárodně rozšířená metoda, která přináší vynikající výsledky ve zvyšování kritického myšlení a v rozvoji schopnosti učit se. Metodu pro české prostředí upravila psycholožka Věra Pokorná. Řada Basic je určena předškolákům od tří do sedmi let. Nástroje řady Basic urychlují kognitivní vývoj dítěte, slouží je prevence poruch kognitivního vývoje a pro nápravu poruch učení a chování. Pracuje se na individuální bázi. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Celostní program vývoje

Jedná se o fyzioterapeutickou a rehabilitační metodu, která je určena dětem předškolního věku. Zaměřuje se na rozvoj pohybových dovedností a grafomotoriky, pracuje se s ní v malých skupinách (4-5 dětí). Jednotlivé lekce se skládají z pohybových prvků (taneční a rytmické prvky) v souladu s fyziologickým vývojem dítěte. Cílem je rozvoj jemné a hrubé motoriky, grafomotoriky, náprava špatného držení těla, zlepšení koordinace pohybů. Je doporučována dětem s diagnostikovaným syndromem poruchy pozornosti a hyperaktivitou. Autorkou programu je pediatrička Věra Kleplová. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Grafomotorický program a program ergonomie psaní

Jedná se o tréninkový program zaměřený na odstranění nebo zmírnění grafomotorických obtíží u dětí předškolního a školního věku. Program se skládá z deseti lekcí, ve kterých dítě pod vedením rodičů prochází formou pasivní, následně aktivní a v závěru fixační fázi. Sestavy se opakují několikrát denně a v průběhu tréninku dítě v mateřské škole nebo ve škole nemaluje, nepíše a nestříhá. Program slouží jako prevence poruchy psaní, kreslení a malování, řeší problematiku nevyhraněné laterality. Autorkou programu je speciální pedagožka Iveta Heyrovská. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

2.3 Legislativní rámec školního vzdělávání

Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce. (Zákon č. 561/2004 Sb., Část třetí, Hlava I, § 36, Odstavec 3)

Při zařazování dítěte do základní školy před dovršením šestého roku, je potřeba opatrnosti. „Často se stává, že u dětí, jež mají kvalitní intelektové schopnosti a jsou nadané, bývá intelektová úroveň a úroveň jejich vědomostí zaměňována za školní zralost, dítě nemusí být ale zralé po stránce percepčně motorické a sociální. Proto je třeba školní zralost u těchto dětí opravdu pečlivě zvažovat a hodnotit z více úhlů pohledu.“ (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 43)

2.4 Odklad školní docházky

Odklad školní docházky je definován v zákoně č. 561/2004 Sb. (Hlava I, § 37, odst. 1) následovně: Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte do 31. května kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. Dále pak v odstavci 3, § 37, téhož zákona se uvádí: Pokud se u žáka v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost k plnění povinné školní docházky, může ředitel školy se souhlasem zákonného zástupce žákovi dodatečně v průběhu

prvního pololetí školního roku odložit začátek plnění povinné školní docházky na následující školní rok.

„Postoj rodičů k odkladu povinné školní docházky se během posledních 30 let změnil. Dříve rodiče a širší rodina odklad spíše odmítali. Dnes je odklad něčím běžným. Každý máme ve svém okolí děti, které odklad měly. Vidíme, že jsou to děti naprosto normální, šikovné. Je dobře, že odklad povinné školní docházky již není stigmatizující. Na druhé straně je odklad nápravné opatření, které by mělo být používáno jen pro děti, které ho opravdu potřebují. Školsky zralým dětem odklad nejen neprospěje, ale mohl by i uškodit.“ (Beníšková, 2007, s. 25) Je vhodné, aby dítě s odkladem školní docházky bylo v péči speciálního pedagoga s tím, že bude zahájena intervence vedoucí k rozvoji takových předškolních schopností a dovedností, které jsou u dítěte nedostatečně nebo nerovnoměrně vyvinuté.

Obecně můžeme shrnout, že kdykoliv si rodič není jistý, zda má jeho dítě dostatečnou školní zralost, je vhodná návštěva pedagogicko-psychologické poradny. Vyšetření je vhodné i v případě, kdy vyšetření doporučí pedagog příslušné mateřské školy, který je s dítětem po celý den a vnímá jeho reakce a chování bez přítomnosti rodičů. Dále může být vyšetření školní zralosti doporučeno pedagogem nebo speciálním pedagogem základní školy při zápisu do první třídy nebo pediatrem.

3 Školní zralost a rozvoj předškolních dovedností

3.1 Školní zralost

Pojetí školní připravenosti nebo školní zralosti se historicky stále vyvíjí, obsahově se stále více rozšiřuje. V primárním vzdělávání stále probíhají mnohé pozitivní změny, ale stále přetrvává požadavek na urychlenou orientaci na výkon v oblasti čtení, psaní a počítání. Proto se od předškoláka očekává, že bude dostatečně zralý a připraven úspěšně zvládnout svou novou roli. Diagnostika školní zralosti a volba korektivních opatření stále zůstává v centru pozornosti poradenské praxe. Klasifikace jednotlivých složek školní zralosti zatím není systematicky uspořádána. V praxi se převážně pracuje s následujícími složkami školní připravenosti: kognitivní (vnímání, představivost, paměť, pozornost a myšlení), emocionálně – sociální, pracovní a somatickou. Předpokládá se, že každá ze složek musí dosáhnout určité minimální úrovně, má-li být dítě ve škole úspěšné. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými složkami školní zralosti – především ve smyslu možné kompenzace – však zůstávají otevřeným teoretickým i praktickým problémem. (Kolláriková, Pupala, 2010)

„Doba nástupu do školy nebyla stanovena náhodně. Ve věku 6-7 let dochází k různým vývojovým změnám a většina z nich je pro úspěšné zvládnutí školních požadavků důležitá. Vzhledem k jejich převažující závislosti na zrání či učení představují základ školní zralosti či připravenosti.“ (Vágnerová, 2012, s. 256)

3.2 Fyzická zralost

Tělesná vyspělost není rozhodujícím nebo prvořadým ukazatelem školní zralosti, nicméně je třeba ji brát v úvahu. Drobnější tělesná konstituce může způsobovat snadnější unavitelnost a nižší odolnost vůči psychické zátěži. Dále může být nevýhodou zejména v kolektivu dětí, kde je většina spolužáků starších. Příliš drobné a slabé dítě se může snadno stát terčem posměchu. Dětský lékař by měl důkladně zvážit zahájení školní docházky u dětí s výraznějšími rizikovými faktory v průběhu gravidity, porodu nebo v poporodní fázi. U dětí předčasně narozených s nízkou porodní váhou a s následnými problémy ve vývoji řeči a motoriky se mohou častěji projevit poruchy

učení a syndrom poruchy pozornosti a hyperaktivita. Také častá nemocnost může být komplikací v prvním školním roce, protože bere dítěti možnost plynulé adaptace, nemoc přináší únavu a nepřítomnost ve škole znesnadňuje navazování nových vztahů a ochuzuje dítě o výklad učitele a procvičování nové látky spolu s ostatními. (Bednářová, Šmardová, 2010)

Celkově můžeme shrnout, že dítě je zralé pro vstup do školy v případě, kdy je po fyzické stránce natolik vyspělé, že nebude trpět zvýšenou únavou vyplývající ze školní zátěže a nebude v důsledku fyzické nezralosti v kolektivu znevýhodněno.

3.3 Hrubá a jemná motorika, grafomotorika

Další oblastí fyzické zralosti je vývoj hrubé a jemné motoriky, motorické a vizuomotorické koordinace, které jsou důležité nejen pro učení psaní, ale i pro tělesnou, pracovní a výtvarnou výchovu. Předškolák má být schopen vědomě ovlivňovat svou veškerou motorickou aktivitu. Vizuomotorické koordinace (spojení oko-ruka) souvisí s výukou psaní. Předškolní grafomotorika zahrnuje i správný úchop psacího náčiní, správný sed a správné dýchání. V předškolním období by již měl být ukončen vývoj lateralizace. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

Předškolní úroveň grafomotoriky významně ovlivňuje učení psaní v první třídě a úpravu sešitů. V praxi vidíme, že před nácvikem grafomotoriky je nejdříve důležitá ukončená lateralizace. Samotný nácvik správného sedu, úchopu pera, uvolnění všech velkých kloubů až k rameni trvá průměrně jeden měsíc a další tři až čtyři měsíce je možné cvičit grafické uvolňovací cviky, vycházející z psacích písmen. Neučíme dítě psát písmena abecedy, jsou to pouze části psacích písmen. Předškolák umí i jednotlivé grafické znaky navazovat a volně se rukou pohybovat po celé ploše papíru.

Bednářová a Šmardová (2010) uvádí následující konkrétní obtíže vyplývající z oslabení jemné motoriky a grafomotoriky: obtížné osvojování tvarů písmen, psaní není plynulé, zvýšený tlak na psací náčiní, kolísání velikosti a sklonu písma, celkově snížená úprava písemného projevu, snížená rychlost psaní, zvýšená chybovost a obtížné učení při samostatném učení z vlastních zápisů v sešitě.

Dnes se již u dětí neseťkáváme s nedostatkem příležitostí kreslit, nicméně přibývá dětí, které kreslení nebaví a nekreslí. Jednou z možných příčin může být nárůst používání

tabletů a mobilních telefonů nejen při hrách, ale i kreslení. Domníváme se, že vedení ruky při ovládní tabletu nebo mobilu nenahrazuje grafomotorické dovednosti. K předškolní grafomotorice ještě Bednářová a Šmardová (2010, s. 3) dodávají, že: „*Už v předškolním věku, respektive když dítě začíná kreslit, bychom měli dbát o navození a upevnění špetkového úchopu, správného postavení ruky. Ty ovlivňují uvolněnost a plynulost pohybu po podložce ať už při kreslení či psaní.*“

3.4 Emocionální zralost

Dítě vstupující do školního prostředí má být emocionálně stabilní, schopné kontrolovat své pocity a potřeby. Mělo by unést neúspěchy a překonávat překážky. „*Pro dítě je důležité, jakou hodnotu má školní úspěch pro jeho rodiče, protože jejich postoj bezvýhradně přejímá a podle toho ke školní práci přistupuje. Z hlediska školní připravenosti je důležitý postoj dítěte k učení, který se projevuje vytrvalostí, motivací, iniciativou, flexibilitou a věnováním pozornosti činnostem, které souvisejí s výukou.*“ (Vágnerová, 2012, s. 259)

Postoj dítěte k učení nových věcí, schopnost překonat dočasný neúspěch lze u dítěte docílit pravidelnou a smysluplnou předškolní přípravou. Aktivní zapojení rodičů do předškolní přípravy pomáhá předškolákovi překonat první nezdary, pokud je vhodně motivován, začne se mu časem dařit a zlepší se jeho sebehodnocení. Není vůbec špatné, když předškolák překoná to své „mě to nejde, mě to nebaví“ ještě před nástupem do první třídy. Také se naučí, že pokud bude cvičit nebo trénovat, úspěch se dostaví, a nedochází k nekontrolovaným emocionálním scénám ve třídě nebo doma při psaní domácích úkolů.

3.5 Kognitivní funkce

Schopnost naučit se číst, psát a počítat je na počátku školní docházky ovlivněna aktuální úrovní smyslového vnímání – sluchové vnímání, zrakové vnímání, řeč, vizuomotorika, prostorové vnímání a pravo-levá orientace. Jucovičová a Žáčková (2014, s. 30) zmiňují, že: „*Aktuální úrovní percepčních a percepčně motorických funkcí je ale nutné věnovat zvýšenou pozornost, protože jejich opožděný nebo nerovnoměrný vývoj může predikovat*

vznik specifických poruch učení, které mohou ztížit nástup dítěte do základní školy a ovlivnit jeho budoucí školní úspěšnost.“

V poradenské praxi vnímáme, že rovnoměrně a dostatečně rozvinuté kognitivní funkce ještě před zahájením školní docházky usnadňují učení čtení, psaní a počítání, jsou prevencí specifických vývojových poruch školních dovedností, jsou prevencí kolísavého školního výkonu a umožňují školákovi dosáhnout očekávaného školního výkonu. V poradně se v současnosti setkáváme se školáky první a druhé třídy se zhoršeným prospěchem, u kterých diagnostikujeme mírné oslabení zrakové, sluchové a prostorové orientace spolu s nevhodnými grafomotorickými návyky. V důsledku tohoto mírného oslabení se stává, že učivo první a druhé třídy si školák nestihne osvojit, nebo osvojí nepřesně. Reedukace je primárně zaměřena na rozvoj percepčních funkcí a grafomotoriky a důkladném osvojení učiva z předchozích ročníků. Školní výsledky se brzy zlepšují, dítě již nepotřebuje tolik času na osvojení nového učiva, pracuje samostatně, nedochází ke kolísavému školnímu výkonu, mnohdy ustanou přidružené výchovné problémy.

3.5.1 Vizuomotorika a lateralita

„Aby dítě mohlo kreslit a později psát, musí být schopno souhry (koordinace) zejména mezi okem a rukou – tedy vizuomotorické koordinace. Ta úzce souvisí s rozvojem jemné motoriky, grafomotoriky, zrakové diferenciací, zrakové analýzy a syntézy, prostorové orientace. Koordinace zraku a rukou má vliv na každodenní činnosti, sebeobsluhu, kreslení, psaní, zejména přepis textu a další.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 21)

Úroveň vizuomotoriky lze posoudit například podle způsobu obkreslování jednotažných obrázků. Jednotažný obrázek, neboli „jednotažka“, je cvik, kdy dítě jedním tahem obkresluje obrázek, který je nakreslen jednou čarou bez jakéhokoliv přerušování. U tohoto cvičení se u dítěte sleduje plynulost tahu psacím náčiním, přesnost čáry není důležitá. Nevhodné grafomotorické návyky u předškoláků vznikají používáním nevhodných pracovních sešitů, kde není respektováno pořadí, ve kterém mají být jednotlivé grafické znaky učeny. Velkou roli také hraje počet opakování nebo doba, po kterou se konkrétní grafický znak nacvičuje. Například jednotažka má být kreslena až na samém konci grafomotorického výcviku, protože dítě již má zafixován správný úchop pera, pohyb po

celé ploše papíru a umí plynule a volně bez přitlaku kreslit vodorovné a svislé čáry, šikmé čáry, kruhy, horní a spodní oblouk, klíčky horní i dolní a vlnovky.

Pokud dítě ve věku pěti let stále střídá obě ruce při kreslení nebo jiných činnostech, doporučuje se provedení testu lateralit, který je prováděn v pedagogicko-psychologických poradnách nebo ve speciálně pedagogických centrech na žádost zákonných zástupců.

3.5.2 Řeč

„Řeč má pro vývoj dítěte a jeho fungování ve škole mimořádný význam. Umožňuje rozvoj myšlení, ovlivňuje kvalitu poznávání, učení. Neméně důležitý je i sociální aspekt řeči – řeč slouží k dorozumění, k utváření sociálních vztahů, má dopad na vnímání dítěte druhými a jeho postavení ve skupině. Úroveň řeči – komunikačních schopností předškolního dítěte je završením dlouhodobého zrání a učení, které je podmíněno a ovlivněno zejména: motorikou, vnímáním, sociálním prostředím.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 25)

Bednářová a Šmardová (2010) popisují řeč jako komplexní schopnost, která je tvořena jazykovými rovinami:

- Foneticko – fonologická

Jedná se o sluchové rozlišování hlásek mateřského jazyka a jejich výslovnost. Sluchové rozlišování úzce souvisí s výslovností; pokud dítě správně rozlišuje hlásky a vnímá (slyší) rozdíl mezi jejich správným a nesprávným zněním, dobře vyslovuje.

- Morfologicko – syntaktická

Tato rovina řeči představuje schopnost užívání jednotlivých slovních druhů, jejich časování, skloňování, tvorbu vět a souvětí.

- Lexikálně - sémantická

Zahrnuje schopnost porozumět řeči, chápat instrukce, pojmy. Současně sem patří obratnost ve vyjadřování a úroveň aktivní slovní zásoby, schopnost souvisle a smysluplně vyprávět, popisovat, chápat nadřazené a podřazené

pojmy, protiklady, rozlišovat slova podobného významu nebo stejného zvuku, ale různého významu.

- Pragmatická

Jedná se o užití řeči v praxi, schopnost umět vést dialog, vyjádřit myšlenky, pocity, vztahy. Nedílnou součástí této roviny je užívání prvků neverbální komunikace, jako je udržení očního kontaktu, mimika a gestika.

V poradenské praxi sledujeme u předškoláků nejen správnou výslovnost, ale i dostatečný rozsah slovní zásoby a obratnost ve vyjadřování. Dostatečná slovní zásoba umožňuje školákovi chápat zadávané instrukce nebo pokyny a umět se srozumitelně verbálně vyjadřovat. S předškolákem se doporučuje nacvičovat popis obrázků, opačné významy, rýmování, nadřazené pojmy, popis předmětů, činností a vyprávění. Při jakémkoliv dialogu učíme předškoláka udržet oční kontakt s druhou osobou.

3.5.3 Sluchové vnímání a paměť

„Sluch je jedním z prostředků komunikace, významnou měrou ovlivňuje rozvoj řeči a tím i myšlení. Při sledování sluchového vnímání jako podkladu pro čtení a psaní se zaměřujeme zejména na úroveň fonemického uvědomování, na schopnosti, jako je: naslouchání, rozlišení figury a pozadí, sluchová diferenciacce, sluchová analýza a syntéza, sluchová paměť, vnímání rytmu.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 31)

V poradenské praxi vnímáme velmi nízkou úroveň sluchového vnímání u dětí předškolního věku. Běžně dostupné pracovní sešity pro předškoláky se zaměřují pouze na nácvik zrakového vnímání, prostorové a pravo-levé orientace. Komplexní předškolní příprava musí obsahovat i nácvik sluchového vnímání. Všechny stimulační programy pro předškoláky obsahují cvičení na zaměření sluchového vnímání a pod vedením vyškoleného instruktora lze úspěšně sluchové vnímání trénovat. Instruktor je školitelem proškolen jak prakticky všechny složky sluchového vnímání trénovat, například jak naučit dítě slyšet na konci slova samohlásky.

Figura a pozadí: *„Jedná se o zaměření pozornosti a vyčlenění zvuků z pozadí. Některé námi vybrané zvuky z okolí vnímáme přednostně, ostatní se pro nás stávají nepodstatné, vytěsňujeme je. Jde o schopnost soustředit se na určitý sluchový podnět. Čím je pozadí*

členitější, sycené mnoha zvuky a hlukem, tím obtížnější je zaměřit pozornost na požadované sluchové vjemy.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 31) Pokud dítě nemá tuto schopnost dostatečně rozvinutou, jeví se ve školní praxi jako nepozorné, vyrušující nebo neposlušné. Můžeme také pozorovat, že v domácím, klidném a tichém prostředí učivo ovládá, ale ve škole chybuje.

„Sluchové rozlišování je důležité pro vývoj řeči, výslovnosti; ve škole potom pro psaní a čtení. Pokud je hláska chybně rozlišena, je posléze i chybně napsána nebo přečtena. Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek úzce souvisí s vnímáním rytmu.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 32) Bednářová a Šmardová (2010) uvádí, že nevyzrálá sluchová diferenciací se může ve školní praxi projevovat jako obtíže ve výslovnosti, záměnami sykavek, nerozlišováním měkkých a tvrdých slabik, obtížemi v poznávání a v rozlišování obdobných zvuků. Dále se projevuje chybami v měkčení, v délkách slabik v písemném projevu, záměnami znělých a neznělých souhlásek v písemném projevu a celkově zvýšeným počtem gramatických chyb.

Sluchová syntéza je schopnost skládat z jednotlivých hlásek slabiky, ze slabik slova. Sluchová analýza představuje rozklad slova na jednotlivé slabiky a hlásky. *„Jestliže dítě obtížně skládá písmena do slabik, s obtížemi slabikuje, souhláskové shluky hláskuje, čtení je pomalé a namáhavé, obtížně pak vnímá obsah čteného. Obdobně je tomu u psaní. Při neuvědomění si jednotlivých hlásek ve slově, může být slovo napsáno zkomoleně, může mít vynechaná písmena, objevuje se i další chybovost.“* (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 32) Oslabená sluchová analýza a syntéza se může ve školním věku projevovat potížemi ve čtení – vytvářením náhradních technik čtení (předčítání), domýšlením koncovek, sníženou rychlostí čtení, vynecháváním koncovek. V psaném projevu se mohou objevit potíže při rozlišování hranic slov, vynecháváním písmen nebo slabik, inverzemi v pořadí písmen nebo slabik, zvýšeným počtem gramatických chyb. (Bednářová, Šmardová, 2010)

Sluchová paměť představuje schopnost zachytit, zpracovat a uchovat informace přicházející verbální cestou. Oslabená sluchová paměť se ve školní praxi projevuje při učení básniček nebo textů z paměti, kvalitou zachycení a zapamatování si výkladu nebo instrukcí. Oslabení sluchové paměti se může projevit i v písemném projevu, při diktátu;

dítě bez zrakové opory chybuje, vynechává části informací. (Bednářová, Šmardová, 2010)

3.5.4 Zrakové vnímání a paměť

„Úroveň zachycení a zpracování zrakových vjemů ve školním věku významnou měrou poznamenává čtenářské a další dovednosti. Dobré zrakové vnímání je předpokladem mimo jiné k úspěšnému zvládnutí čtení a psaní písmen, slabik, slov, číslic a čísel.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 37) Bednářová a Šmardová (2010) jmenují následující schopnosti, které by měly být v předškolním věku již na vyzrálé úrovni: rozlišení figury a pozadí, rozlišování detailů a polohy předmětů, zraková analýza a syntéza, záměrné vedení očních pohybů, zraková paměť a vizuomotorická koordinace.

V poradenské praxi vnímáme, že u předškoláků s dostatečnou pozorností, bývá úroveň zrakového vnímání uspokojivá. Obliba běžně dostupných pracovních sešitů, předškolní příprava v mateřských školách a široká nabídka stavebnic, skládanek, stolních her a výtvarných pomůcek příznivě působí na rozvoj zrakového vnímání. Všimli jsme si, že nácvik zrakového vnímání mají předškoláci v oblibě, je totiž často spojeno s tvořením, s volnou fantazií. V praxi se nám osvědčilo začít cvičit dlouhodobější pozornost, trpělivost, systematickou a pečlivou práci u her a činností zaměřených na zrakové vnímání.

Figura a pozadí: „Celek je rozčleněn na objekt, který nás zajímá přednostně (figuru) a jeho okolí (pozadí). Jde o schopnost soustředit se na potřebný zrakový podnět. Podle aktuálních potřeb se figura může stát pozadím a některý prvek z pozadí figurou. Při nevyzrálosti či oslabení této schopnosti může docházet k přehlížení složitějších obrázků s více prvky (později při čtení textu) ke ztížené orientaci v ploše, k potížím při zaměření pozornosti na jednotlivé prvky, jejich splynutí s pozadím.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 37)

Zraková diferenciacce je „rozpoznání předmětu bez závislosti na jeho barvě, velikosti a umístění. Konstantnost vnímání se rozvíjí v souvislosti s chápáním trvání objektů. Aby dítě při čtení nezaměňovalo písmena, číslice a jejich pořadí, musí odlišit: detail, hornodolní postavení, pravo-levé postavení.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 37) Nevyzrálá zraková diferenciacce se ve školní praxi může projevit následovně: dítě zaměňuje

podobné předměty, nebo je považuje za shodné, při psaní nebo nápodobě tiskacích písmen, písmena píše zrcadlově obráceně, a to i po upozornění. Zrcadlení je možné pozorovat jak v horizontální tak vertikální poloze. Oslabení zrakového rozlišování může mít u dítěte za následek: záměny písmen lišících se detailem (m, n k, h 3, 9, 4, 7), záměnu operačních znamének v matematice, obtížné rozlišování horno-dolního postavení (6,9), obtížné rozlišování pravo-levého postavení (d, b), pomalejší osvojování písmen, číslic a jejich zapamatování, pomalejší čtení a zvýšená chybovost při čtení. (Bednářová, Šmardová, 2010)

Zraková analýza a syntéza je schopnost vnímat dílčí části celku. „*Pro předškolní věk je charakteristické vnímání se zaměřením spíše na celek než na jednotlivé části. Pro čtení, psaní, počítání je však důležité vnímání celku i jeho jednotlivostí. Vnímání částí sehrává významnou roli při odlišení detailů (jednotlivé části celku musí být porovnány a konstatována jejich shodnost či neshodnost), je významné pro tzv. technické myšlení, matematiku.*“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s 38) Nevyzrálá zraková analýza a syntéza se u předškoláka projevuje nezájmem o puzzle, skládky, složitější stavebnice, překreslování nebo dokreslování obrázků. Dítě nerado kreslí a kresba je obsahově chudší. Oslabení zrakové analýzy a syntézy se ve školní praxi může projevit jako pomalejší osvojování a vybavování si písmen, číslic, obtíže v geometrii a v některých naukových předmětech (např. práce s mapou). (Bednářová, Šmardová, 2010)

„*Záměrné vedení očních pohybů zleva doprava, sledování jednoho řádku po druhém, odshora dolů, uvědomování si posloupnosti – čím řádek, slovo, slabika, číslo začíná a čím pokračuje, je důležité pro čtení, psaní, matematiku. Při správném levo-pravém vedení očí po řádku a uvědomování si posloupnosti čteme slovo puk jako puk ne jako kup, číslo 39 jako 39 a ne 93 apod., nedochází k inverzím v pořadí písmen, slabik, číslic. V předškolním věku je potřebné učit dítě pozorovat a řadit obrázky zleva doprava. Před nástupem do školy je vhodné sledovat, zda dítě při řazení obrázků postupuje v požadovaném směru, pokud provádí grafomotorické cviky v řadě, zda začíná kreslit vlevo apod.*“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 38, s. 39)

Zraková paměť je také důležitou schopností předškoláka. Představuje schopnost zapamatovat si a přesně si vybavit číslice a písmena. Tato dovednost významně ovlivňuje kvalitu učení. (Bednářová, Šmardová, 2010)

3.5.5 Vnímání prostoru, vnímání času, pozornost

„Dobrá orientace v prostoru usnadňuje každodenní život. Vnímání prostoru úzce souvisí s vnímáním tělesného schématu, vzájemně se ovlivňují a spolupodílejí na koordinaci pohybů. Významnou roli při utváření představ o prostoru hraje motorika, hmat, zrak, sluch, posléze řeč. Vymezení prostoru třemi osami (horno-dolní, předozadní, pravo-levou) napomáhá jeho organizace.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 43)

Nevyzrálé vnímání prostoru se u školáka může projevit při sebeobslužných činnostech, v tělesné výchově, ve výtvarných činnostech a v předmětech, kde se osvojují pojmy označující prostorové uspořádání. Oslabení vnímání prostoru může mít u školáka za následek obtížnou orientaci v textu při psaní i čtení, nesprávné používání a porozumění pojmů označujících prostorové uspořádání, horší orientaci v prostoru školy, třídy, při tělesné výchově, nemožnost zápisu do slepých map, potíže v matematice – uspořádávání číselných vzestupných a i sestupných řad, potíže v geometrii, inverzi pořadí písmen a číslic. (Bednářová, Šmardová, 2010)

„Přiměřené vnímání času a časové posloupnosti umožňuje smysluplné zacházení s časem, odpovídající organizace práce. Vnímání času a jeho posloupnosti je důležité i pro vnímání pořadí číslic v čísle, pořadí písmen, pro učení se abecedě, násobilce, zkrátka všude tam, kde je zapotřebí uvědomovat si a zachovávat sled pořadí.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 45)

Jakákoliv cílená a pravidelná práce s předškolákem vede automaticky k nácviku pozornosti. Pracovní návyky, které dítě získá ještě před zahájením školní docházky, se pozitivně odrazí, jak ve školním prostředí, tak doma při psaní domácích úkolů. Bednářová, Šmardová (2010, s. 53) k pozornosti a práce schopnosti uvádí: *„Práceschopnost zahrnuje rovněž motivaci (zvědavost, chuť, zájem, zaujetí). Schopnost pracovat samostatně, pokračovat, i když se činnost hned nedaří a dokončit ji.“* Oslabení v práce schopnosti může mít ve školní praxi za následek poměrně značné obtíže výukové i výchovné. Dítě při hodině vyrušuje, nedokáže tlumit spontánní impulzy k mluvení, k pohybu, nesoustředí se, neví, co má dělat, působí zmateně. Dítě se může cítit bezradně, ztraceně, méněcenně, protože neví, jak má pracovat a nestačí pracovat stejně rychle jako ostatní spolužáci. Díky nízké práce schopnosti může být dítě i s dobrým intelektovým potenciálem podhodnocováno. (Bednářová, Šmardová, 2010)

3.6 Sociální a emocionální zralost

Sociální zralost je někdy při určování školní zralosti opomíjenou složkou. „*Sociální zralost je ale velmi důležitou složkou školní zralosti – vždyť dítě přechází ze „světa her“ do „světa práce a povinnosti“, získává nové životní role a bude muset v těchto rolích fungovat ve větším kolektivu dětí a při větší zátěži.*“ (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 32)

Předškolák by měl být schopen vydržet po určitou dobu mimo svou rodinu, měl by být schopen vnímat a pochopit pracovní instrukce, rychle se zorientovat v chodu třídy a školy, měl by být schopen si sám organizovat jednoduché pracovní činnosti. V době nástupu do školy by dítě mělo mít osvojené základy společenského chování a všechny sebeobslužné činnosti.

„*Děti s dobrými sociálními dovednostmi snáze navazují kontakty, bývají oblíbenější, vyhledávanější, dostává se jim z okolí více pozitivních zpětných vazeb. To přispívá k podpoře sebevědomí, autonomie a kompetence (důvěry v sebe, svoje schopnosti, samostatnosti, nezávislosti).*“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 51)

3.7 Nezralost a nepřípravenost na školu

„*Podstatou školní zralosti a připravenosti je předpoklad takového vývoje schopností a dovedností, že se stávají prostředkem k dalšímu rozvoji, jsou tedy využitelné pro novou roli žáka. Pro úspěch dítěte ve škole jsou dále podstatné jeho předchozí zkušenosti a předškolní učení.*“ (Přinosilová, 2007, s. 121)

Marie Vágnerová popisuje oblasti školní nezralosti vedoucí k selhání v první třídě:

- Dítě ještě není natolik zralé, aby sneslo zátěž a pracovní povinnosti. Nevydrží pracovat v požadovaném čase a dostatečně intenzivně. Je snadno a brzy unavitelný a nedovede se soustředit. Nezralost nervového systému zamezuje uplatnění jeho schopností. Ve škole nedosahuje očekávaných školních výsledků, je hůře hodnoceno, než bychom očekávali. Dítě se hůře adaptuje na školní režim, je pro dítě příliš velkou zátěží a nadměrně je vyčerpává. (Vágnerová, 2005)
- Dítě nemá rozvinuté všechny potřebné předpoklady k výuce psaní, čtení a počítání. Opožděné zrání, ale i nedostatečné specifické zkušenosti se mohou

projevit v oblasti percepce. Nezralé děti nedovedou dostatečně přesně rozlišovat sluchové a zrakové podněty, nedovedou vnímat celek jako soubor jednotlivých částí, ale jako nerozlišený globální vjem. Právě percepční nedostatky vedou k problémům při osvojování trivia. (Vágnerová, 2005)

- Dítě ještě nedokáže uvažovat konkrétním logickým způsobem, je stále na úrovni prelogického myšlení. To znamená, že je stále ovlivňováno aktuální vnímanou podobou čehokoli, je vázáno na aktuální pohled na skutečnost a nedovede tuto bariéru překonat. Při výuce tedy nebude schopné pochopit, že jeho vlastní pohled na realitu není jediný, a že může existovat i zcela jiný odlišný pohled na danou věc. Současně dokáže hodnotit skutečnost podle jiných znaků, než které jsou na první pohled zřejmé. Při uvažování je silně ovlivňován emocemi. (Vágnerová, 2005)
- Dítě nemá dostatečné verbální předpoklady. Pokud dítě není schopné rozumět výkladu učitele a současně se nedokáže obratně vyjadřovat, nelze je považovat za dostatečně školsky připravené. Verbální výklad je důležitým prostředkem výuky, dále se při výuce používají obecné pojmy. (Vágnerová, 2005)
- Dítě není dostatečně motivováno k učení, nechce se učit, na roli školáka se netěší a představuje pro něj zátěž. Takové dítě tedy nemůže být dostatečně motivováno. Jde především o děti emočně nezralé, silně závislé na matce, s nízkou frustrační tolerancí. Dítě není motivováno ke školní práci, k povinnostem. Ovládají ho infantilní motivy a aktuální potřeby, jejich uspokojení dítě není schopno odložit. Dítě při hodině vyrušuje, nesoustředí se, školní hodnocení bývá horší než by bylo možné vzhledem k jeho inteligenci. V některých případech nemusí jít o nezralost, ale o nedostatečnou výchovu. Můžeme se v těchto případech i setkat s nízkou schopností sebeobsluhy. (Vágnerová, 2005)
- Dítě se nechce učit, protože nechápe novou roli školáka, se kterou je tato povinnost spojena. Současně se nedovede chovat dle očekávání, nerespektuje autoritu učitele a není ochotno ke spolupráci se spolužáky. Jedná se o projev opožděného socializačního vývoje. Dítě se ve třídě chová tak, jako by mělo výjimečné postavení, vyžaduje neustálou pozornost učitele. Role školáka

představuje silný tlak na odpoutání dítěte z vazby rodiče a vyžaduje přijetí a chápání odpovědnosti vyplývající z této nové role. U nezralého dítěte fungují tyto požadavky jako stresor. (Vágnerová, 2005)

„Drobné nedostatky přechodného charakteru nemusí vést k zásadnějším potížím, větším problémem se stávají teprve tehdy, pokud dochází ke kumulaci rizikových faktorů, nebo pokud nemají jen přechodný, vývojově podmíněný charakter. K jejich zvládnutí většinou stačí citlivý přístup učitelky a ponechání určitého času na adaptaci. Jen výjimečně je nutný odborný zásah.“ (Vágnerová, 2005, s. 123)

3.8 Diagnostika školní zralosti

Vývoj dítěte má určitou časovost a posloupnost. Časovost znamená, že k určité dovednosti nebo schopnosti dítě dozraje v určitém věkovém rozmezí. Vývoj jedince je individuální, každé dítě vyrůstá v jinak podnětném prostředí a ve vyžívání jednotlivých oblastí může být v populaci předškoláků značný rozdíl. Posloupnost znamená, že konkrétní schopnost nebo dovednost se rozvíjí po krocích, které na sebe navazují, vždy od jednodušších po složitější. (Bednářová, Šmardová, 2007)

„Diagnostika je poznávacím procesem, jehož cílem je co nejdokonalejší poznání daného předmětu či objektu. Výsledkem tohoto poznání je diagnóza.“ (Přinosilová, 2007, s. 10)

Diagnostiku školní zralosti provádí pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogická centra na základě žádosti zákonného zástupce dítěte. Dnes se již také běžně setkáváme s depistážní činností pedagogicko-psychologických poraden v mateřských školách, po předchozím souhlasu zákonných zástupců. *„V šesti letech by mělo dítě dojít k takovému vývoji kognitivních schopností, aby bylo schopno a připraveno učit se číst, psát a počítat. Vývoj kognitivních schopností zahrnuje zejména změny v myšlení a jeho funkcích, změny v paměti, myšlenkových procesech a jazykových schopnostech, které jsou ovlivněné na jedné straně dědičností, na straně druhé působením vlivů sociálního prostředí, tj. především vlivů výchovy a učení.“* (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 12)

Říčan (2004, s. 123) zmiňuje i možnost měření inteligence v předškolním věku: *„U předškolních dětí můžeme už dost spolehlivě měřit inteligenci. Výsledek*

porovnáváme s věkovou normou, to znamená s průměrným výkonem dětí stejného věku.“

Mezi nejužívanější diagnostické metody školní zralosti patří Orientační test školní zralosti (Jiráskova verze původního Kernova testu), který obsahuje kresbu mužské postavy, napodobení psacího písma a obkreslení určitého počtu bodů s daným umístěním v prostoru. (Přinosilová, 2007) „*Test je časově nenáročný a jednoduchý. Je však spíše jednostranný, protože se zaměřuje jen na percepčně motorickou oblast. Test má hlavně depistážní hodnotu.*“ (Přinosilová, 2007, s. 126)

K dalším používaným testům patří Edfeldtův Reverzní test (zjišťuje připravenost dítěte ke čtení), Obrázkově – slovníková zkouška od autora Kondáše (zjišťuje slovní zásobu a pohotovost dítěte), Schéma k posuzování školní způsobilosti taktéž od Kondáše (zaměřeno na řeč, činnost a hru, motoriku, grafomotoriku, sociabilitu, sebeobsluhu, emocionalitu a chování). Z dalších metod zjišťování školní zralosti můžeme uvést Vývojový test zrakového vnímání od autorky Frostigové a Vinelandskou škálu sociální zralosti. (Přinosilová, 2007)

Podpůrná diagnostika znamená prolínání diagnostiky a reedukace oslabených funkcí, které lze již v předškolním věku diagnostikovat. K těmto diagnostickým metodám patří Prediktivní baterie obtíží ve čtení (autor Inizan, úprava Lazarová) – test predikuje problémy ve čtení a celkovou úspěšnost ve škole. Dále Škála rizika dyslexie (autorka Bogdanowiczová) – postihuje psychické oblasti, které jsou významné z hlediska pozdějšího výskytu dyslexie a Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky (autorky Kucharská a Švancarová) – možno využít i na konci předškolního věku, zjišťuje kvalitu zrakové a sluchové percepce, artikulační obratnost, jemnou motoriku, intermodalitu a rýmování. (Přinosilová, 2007)

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. (Zákon 561/2004, část II., § 33)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Využití stimulačního programu v předškolním věku k ovlivnění výkonu percepčních funkcí

4.1 Výzkumný problém a výzkumné hypotézy

Tématem diplomové práce je analýza využití stimulačního programu v předškolním věku k ovlivnění výkonu zrakové a sluchové percepce a pravo-levé orientace.

V teoretické části byly popsány všechny aspekty školní připravenosti, respektive školní zralosti. Jedním z těchto aspektů jsou percepční funkce. V současnosti praktikující a publikující speciální pedagogové zabývající se předškolní přípravou zdůrazňují nutnost rovnoměrného a dostatečného rozvoje těchto percepčních funkcí ještě před zahájením povinné školní docházky. Z informační přípravy vyplývá, že výkon zrakové a sluchové percepce a pravo-levá orientace vysokou měrou přispívají ke kvalitnímu osvojení psaní, čtení a počítání v první třídě základní školy.

Pro rozvoj percepčních funkcí je v současnosti dostupná řada stimulačních programů. S cílem konzistentního porovnání výsledků měření a s ohledem na rozsah výzkumu bylo výzkumné šetření zúženo jen na Program Maxík, se kterým má autorka praktické zkušenosti z poradenské praxe. Byl definován výzkumný problém: Jak stimulační program Maxík v předškolním věku přispívá k rozvoji percepčních funkcí?

Pro výzkumné šetření v praktické části diplomové práce byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu – analytická indukce. Na základě výše uvedeného výzkumného problému a zaměření výzkumného šetření byly stanoveny následující výzkumné hypotézy.

VH1: Cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon zrakové percepce u předškoláka.

VH2: Cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon sluchové percepce u předškoláka.

VH3: Cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon pravo-levé orientace u předškoláka.

4.2 Výzkumné metody, techniky, harmonogram a místo šetření

Výzkumné šetření bylo zpracováno kvalitativní metodou. Kvalitativní výzkum uvádí zjištění ve slovní podobě. Jde o podrobný popis jevu, kde se více než čísel cení význam. (Gavora, 2000) Cílem výzkumu není zobecnění, ale detailní analýza. „*Hlavním rysem kvalitativního výzkumu je dlouhodobost, intenzivnost a podrobný zápis.*“ (Gavora, 2000, s. 142)

Při realizaci výzkumného šetření byly použity následující techniky:

Analýza odborné literatury - informační příprava (analýza odborné literatury) je část výzkumu, která umožňuje orientaci v dané problematice. Studium dostupné literatury získá výzkumník teoretické znalosti, které jsou zapotřebí k upřesnění výzkumného problému. (Gavora, 2000)

Analýza výsledků činnosti – shromážděné údaje a výsledky screeningového testu jsou zpracovány do přehledné formy.

Participační pozorování – pozorovatel se snaží získat rozsáhlou a hlubokou znalost reality. Participační pozorování trvá týdny nebo měsíce a cílem je proniknutí do myšlení a chování sledovaných osob. Právě díky dlouhodobosti participačního pozorování pozorované osoby ztrácí zábrany a chovají se přirozeně. Tímto způsobem lze získat důvěryhodné údaje. (Gavora, 2000)

Nestrukturovaný rozhovor – takový rozhovor má neformální uvolněný charakter, otázky se vynořují podle aktuálního tématu výzkumného problému. Cílem je vedení přátelského rozhovoru. Zápis z rozhovoru je proveden dodatečně, aby nedocházelo k narušování při hovoru. (Gavora, 2000)

Harmonogram a místo šetření:

Fáze přípravná – před zahájením vlastního výzkumného šetření proběhlo studium a analýza dostupné odborné literatury. V pedagogické poradně, Praha 10 – Dubeč, byli záměrně osloveni zákonní zástupci předškoláků/informantů, kteří již dříve sami projevíli zájem o Program Maxík. Rodiče byli požádáni o možnost zařazení jejich

předškoláka do sledovaného souboru. Zákonní zástupci byli osloveni vždy v průběhu první návštěvy pedagogické poradny, byly jim vysvětleny všechny informace týkající se výzkumného šetření. Dále byly seznámeny s etickými pravidly. Se zařazením do výzkumného šetření souhlasilo 10 rodin. Písemný informovaný souhlas se zařazením jejich dítěte do výzkumného souboru byl proveden.

Fáze realizační – vlastní výzkumné šetření probíhalo v období ledna až srpna 2014. Vstupní screeningový test všech informantů byl prováděn v období ledna až února 2014, vlastní stimulační cvičení s využitím Programu Maxík probíhala v průběhu ledna až srpna 2014, výstupní screeningový test všech informantů byl prováděn v období června až srpna 2014. Testování probíhalo vždy za účasti a se souhlasem zákonných zástupců v pedagogické poradně.

Průběh stimulačního cvičení: 15 lekcí Programu Maxík bylo postupně zákonným zástupcům vysvětlováno, předváděno a předáváno. Samotná cvičení informantů probíhala v domácím prostředí pod vedením instruovaných zákonných zástupců. Konzultace s informanty a rodiči probíhaly jednou za čtrnáct dnů v pedagogické poradně, kde byla kontrolována úspěšnost zadaných cvičení a předávána nová. Při konzultacích probíhaly průběžné nestrukturované rozhovory se zákonnými zástupci a participační pozorování informantů. Se všemi informanty/předškoláky se podařilo navázat důvěrný vztah a při testování i přímé práci v pedagogické poradně převládala příjemná atmosféra.

Fáze vyhodnocovací – výsledky výzkumného šetření byly zpracovány v průběhu září 2014. Výsledky byly zpracovány písemnou formou jako případové studie. Zákonní zástupci byli seznámeni s výsledky šetření a souhlasili se zveřejněním výsledků pouze pro účely diplomové práce. Bylo dohodnuto, že v diplomové práci budou uvedena pouze křestní jména informantů.

4.3 Screeningový test

Výzkumné šetření jako testování zrakové a sluchové percepce a pravo-levé orientace u předškoláků bylo vybráno na základě studia odborné literatury. V teoretické části bylo zjištěno, že v současnosti praktikující a publikující speciální pedagogové zabývající se předškolní přípravou zdůrazňují nutnost rovnoměrného a dostatečného rozvoje těchto

percepčních schopností ještě před zahájením povinné školní docházky. Jsou nezbytné nejen pro počáteční učení čtení, psaní a počítání, ale i jako prevence specifických vývojových poruch školních dovedností. „*Kdy je možné tyto poruchy diagnostikovat, to je jedna z otázek, které se často v souvislosti s těmito specifickými poruchami učení (dále SPU) kladou. Doba, kdy je porucha zachycena, má velký význam – čím dříve se tak stane, tím dříve můžeme realizovat různá školní opatření, jako je např. speciálně pedagogická péče o dítě v rámci kolektivu běžné třídy, zařazení dítěte do specializované třídy, korekce poruchy na odborném pracovišti.*“ (Švancarová, Kucharská, 2012, s. 8)

Pro účely výzkumného šetření byl vytvořen screeningový test, který se skládá z deseti úkolů a je součástí Přílohy A.

Celkem pět úkolů (čísla 1,2,4,8,10) screeningového testu vychází z Testu rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky od autorek D. Švancarové a A. Kucharské. „*První užití testu je možné u dětí, které mají nastoupit v září do 1. ročníku ZŠ, na konci docházky do mateřské školy. Provádí je pracovník, který je k tomu způsobilý – pracovník poradny, eventuálně zaškolený učitel mateřské školy nebo základní školy, školní psycholog nebo školní speciální pedagog. Test může tedy napomoci rozhodnutí, zda má dítě nastoupit do školy, nebo zda by bylo lepší školní docházku odložit (extrémně nízký až nízký výsledek). U dětí na hranici „rizika“ je vhodné počítat s určitými těžkostmi ve čtení a psaní při jejich nástupu do školy.*“ (Švancarová, Kucharská, 2012, s. 5)

Screeningový test byl dále doplněn o tři úkoly (čísla 5,6,7) vycházející z pracovních listů Mgr. Jiřiny Bednářové. Konkrétně se jedná o jeden pracovní list sady Prostorová orientace (vydala Pedagogicko-psychologická poradna Brno, 2004) a dva pracovní listy ze sady Zrakové vnímání – Optická diferenciaci I. (vydalo DYS-centrum Praha o. s. 2014.) „*Listy je možno použít při individuální práci dítěte s rodiči, při individuální i skupinové práci v MŠ i ZŠ a ve speciálním školství.*“ (Bednářová, 2014, zadní obálka)

Celkem dva úkoly (čísla 3,9) screeningového testu vychází ze Stimulačního programu pro předškoláky a pro děti s odloženou školní docházkou Maxík od autorek P. Bubeníčkové a Z. Janhubové.

Testování probíhalo v pedagogické poradně a trvalo vždy přibližně 15 minut. Testování probíhalo za účasti a se souhlasem zákonného zástupce. Všichni testovaní

informanti/předškoláci byli před vlastním testováním uklidněni a čekalo se na jejich maximální možnou pozornost. Před testováním jednotlivého úkolu byl prováděn zácvik. Cílem zácviku bylo seznámit informanta/předškoláka s úkolem, pomocí zácvikového úkolu bylo ověřeno, že informant úkolu rozumí. Teprve pak bylo přistoupeno k testování jednotlivého úkolu. Za správnou odpověď testovaný obdržel vždy jeden bod. Screeningový test byl prováděn na vstupu i výstupu za stejných podmínek. Hodnocení bylo nastaveno vždy v možnostech splnil/nesplnil (1/0 bod) tak, aby bylo možné vstupní i výstupní výsledky korektně porovnat.

Tabulka 1: Screeningový test

Číslo úkolu	Sledovaná oblast	Popis úkolu	Maximální počet bodů
1	Sluchová analýza	slabikuje a tleská	5
2a	Sluchová analýza	slyší první hlásku ve slově	5
2b	Sluchová analýza	slyší poslední hlásku ve slově	5
3	Sluchová paměť	slyší v řadě slov dvakrát řečené slovo	5
4	Sluchové rozlišování	slyší stejně nebo rozdílně znějící slova	5
5	Zrakové rozlišování	ukáže jeden obrázek z řady, který je jiný	5
6	Pravo-levá orientace	určí směr šipky - vpravo nebo vlevo	5
7	Zrakové rozlišování	najde v řadě různých kuliček stejnou, jako v rámečku	5
8	Pravo-levá orientace	určí, zda jsou obrázky úplně stejné	3
9	Zraková paměť	zapamatuje si řadu obrázků v tomto pořadí	3
10	Zrakové vnímání	překreslí co nejpřesněji obrázky	2
Celkový možný počet bodů			48

Zdroj: Švancarová, Kucharská, 2012

Zdroj: Bednářová, 2004

Zdroj: Bubeníčková, Janhubová, 2012

4.4 Charakteristika sledovaného souboru

Pro účely výzkumného šetření této diplomové práce byl použit záměrný výběr. Záměrný výběr se uskutečňuje na základě relevantních znaků všech účastníků sledovaného souboru. (Gavora, 2000) Za relevantní znaky informantů bylo považováno zahájení povinné školní docházky 1. 9. 2014, předškolní věk a projevený zájem

o stimulační cvičení Program Maxík. S ohledem na různý věk předškoláků/informantů nemá sledovaný soubor zevšeobecňovací vlastnost, ale pro daný výzkum postačuje.

Bylo vybráno 10 předškoláků, 5 dívek a 5 chlapců. Každé dítě je originál, se svými jedinečnými odlišnostmi. Sledovaný soubor nebyl kompaktní, byli zde předškoláci s odloženou školní docházkou (na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny), předškoláci ze soukromé mateřské školy, předškoláci ze státní mateřské školy, předškoláci v přípravné třídě základní školy, všichni s odlišným rodinným zázemím.

Tabulka 2: Seznam informantů

Jméno	Věk při vstupním testu	Vstupní screeningový test	MŠ/ZŠ	Zahájení školní docházky k 1. 9.2014
Amálie	5 let 6 měsíců	22	státní mateřská škola	bez odkladu školní docházky
Aneta	6 let 6 měsíců	17	státní mateřská škola	odklad školní docházky
Barbora	6 let 7 měsíců	15	soukromá mateřská škola	odklad školní docházky
Adriana	5 let 8 měsíců	23	státní mateřská škola	bez odkladu školní docházky
Laura	6 let 5 měsíců	28	ZŠ přípravná třída	odklad školní docházky
Erik	6 let	23	soukromá mateřská škola	bez odkladu školní docházky
Tadeáš	6 let 7 měsíců	14	soukromá mateřská škola	odklad školní docházky
Jakub	5 let 8 měsíců	16	státní mateřská škola	bez odkladu školní docházky
David	6 let 2 měsíce	19	státní mateřská škola	bez odkladu školní docházky
Denis	6 let 1 měsíc	27	státní mateřská škola	bez odkladu školní docházky

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

4.5 Program Maxík

Program Maxík byl vytvořen na základě dlouhodobých zkušeností při práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Autorkami programu jsou Mgr. Pavla Bubeníčková a PaedDr. Zdeňka Janhubová. Teoretické podklady čerpaly z děl Z. Matějčka, V. Pokorné, R. Feuersteina, B. Sindelarové, D. Švancarové, Z. Michalové, S. Drábové. Dále byly využity praktické rady Y. Heyrovské, J. Svobodové, M. Hřebíkové a Z. Pavelové.

Cílem stimulačních cvičení není redukce projevů, ale změna podmínek, za kterých může dítě podávat lepší výkon. Do tréninku jsou kromě dětí zařazeni rodiče. Je zdůrazňována potřeba pravidelného režimu, jasného a srozumitelného zadávání pokynů dospělým, ověřování pomocí zpětné vazby (dítě pokynům rozumělo), dodržování pravidel chování a důslednost při kontrole plnění úkolů. Důležitý je také způsob vedení ze strany dospělého, který má maximální informace o stavu dítěte. Vždy se uplatňuje laskavý přístup, pozitivní motivace a pozitivní hodnocení každého výkonu. (Prodys, 2014)

Program je rozložen do patnácti lekcí a je zaměřen na nácvik nových pohybových stereotypů (rovnováha, správné sezení, správné a zdravé dýchání, správný úchop pera), rozvoj komunikačních dovedností, posilování dílčích funkcí v oblasti zrakové, sluchové, prostorové orientace, intermodality a seriality, grafomotorických dovedností a koncentraci pozornosti. Délka programu je patnáct týdnů. Celý program rovnoměrně posiluje složku motorickou, percepční a grafomotorickou. Je kladen důraz na rozvoj kognitivních-poznávacích funkcí. (Prodys, 2014)

Tabulka 3: Seznam lekcí programu Maxík

Lekce	Úkol	Oblast	Popis
1.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik bráničního dýchání a pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	nácvik správného úchopu pera a uvolnění celé ruky ve směru psaní
	3.	zrakové rozlišování	zrakové rozlišování rozdílů na podobně vypadajících obrázcích
2.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik bráničního dýchání a pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	psaní vodorovných čar spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	pravo-levá, prostorová orientace	prostorové umístění jablíček na strom dle instrukcí
3.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	psaní svislých čar spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	sluchová paměť	předřikání řady 5-8 slov, jedno slovo je řečeno 2x, dítě určí které
4.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	psaní kruhů spolu s rytmizací - slabikování, říkanky

Lekce	Úkol	Oblast	Popis
	3.	orientace na vlastním těle	dítě zrcadlově napodobuje polohu ukazováku na obličeji trenéra
5.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	psaní šikmých čar spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	zrakové rozlišování, rozvoj řeči	popis celými větami popletených obrázků, a jak lze napravit popletené
6.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	psaní horního a dolního oblouku spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	sluchová analýza	rozpoznávání první a poslední hlásky ve slově
7.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pohybů při spolupráci obou mozk. hemisfér
	2.	grafomotorika	psaní horního a dolního oblouku spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	sluchové vnímání	čtení s porozuměním
8.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pravolevé orientace a psychomotorické koordinace
	2.	grafomotorika	psaní horního a dolního oblouku spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	zraková paměť	zapamatování si řady obrázků, jak jdou za sebou
9.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pravolevé orientace a psychomotorické koordinace
	2.	grafomotorika	psaní dolního oblouku spolu s rytmizací - slabikování, říkanky
	3.	intermodalita	dítě si pamatuje a pojmenovává abstraktní obrázky
10.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik psychomotorické koordinace
	2.	grafomotorika	psaní ostrý obrat s rytmizací říkanky
	3.	sluchové rozlišování	rozpoznávání stejně nebo různě znějících slov
11.	1.	nové pohybové stereotypy	nácvik pravolevé orientace a psychomotorické koordinace
	2.	grafomotorika	psaní horní kličky spolu s rytmizací říkanky
	3.	prostorová orientace, řeč	příkládání paprsků sluníčku dle instrukcí do prostoru
12.	1.	nové pohybové stereotypy	uvolnění velkých kloubů
	2.	grafomotorika	psaní dolní kličky spolu s rytmizací říkanky
	3.	sluchová paměť	jak se naučit básničku zpaměti
13.	1.	nové pohybové stereotypy	uvolnění velkých kloubů
	2.	grafomotorika	psaní horní a dolní kličky spolu s rytmizací říkanky
	3.	intermodalita, psychomotorika	naučit se básničku doprovázené pohybem
14.	1.	nové pohybové stereotypy	uvolnění velkých kloubů

Lekce	Úkol	Oblast	Popis
	2.	grafomotorika	psaní ležaté osmičky spolu s rytmizací říkanky
	3.	intermodalita, psychomotorika	básnička doprovázená pohybem, pravo-levou orientací
15.	1.	nové pohybové stereotypy	uvolnění velkých kloubů
	2.	grafomotorika	psaní jednotažek
	3.	hmat, paměť, koncentrace	dítě poslepu ohmatává a pojmenovává dříve viděné předměty

Zdroj: Bubeníčková, Janhubová, 2012

4.6 Případové studie

Amálie   věk při vstupním šetření   **5 let a 6 měsíců**
                          věk při výstupním šetření   **6 let**

Charakteristika dítěte

Amálie je jedináček a žije v úplné rodině. Ve věku 2,5 let začala navštěvovat soukromou mateřskou školu, kterou navštěvovala dva roky. V době výzkumného šetření dochází do třídy předškoláků státní mateřské školy v místě svého bydliště. Do mateřské školy dochází pravidelně pětkrát týdně, kde zůstává až do odpoledních hodin. Do nového kolektivu v mateřské škole se zapojila velmi rychle, dokázala se rychle zorientovat a přijmout nová pravidla a režimová opatření. Ve školce plní zadané úkoly pečlivě a ráda. Dle matky období vzdoru proběhlo u Amálie hladce, zvládá všechny sebeobslužné činnosti bez pomoci, je trpělivá a pečlivá. Amálie je levák, nebylo období nevyhraněnosti laterality. Od 4,5 let je v péči klinického logopeda – v době výzkumného šetření chybí správná výslovnost hlásky r a ř. Matka nevnímá u Amálie žádné výchovné problémy, ovládá základní pravidla chování. Její nejoblíbenější činnosti jsou kreslení a tancování, do školy se těší. Zahájení povinné školní docházky je plánováno od 1. 9. 2014.

Vstupní šetření

Amálie získala ve vstupním screeningovém testu celkem 22 bodů ze 48 možných. Po celou dobu testování byla soustředěná, klidná, dokázala udržet oční kontakt s testujícím,

nebyl zaznamenán psychomotorický neklid. Při zácvičku všech úkolů rychle pochopila zadání, dobře se orientovala. Vstupní testování probíhalo za přítomnosti matky, Amálie pracovala samostatně, nehledala kontakt s matkou.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chybovala 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chybovala 2.1), 2b (chybovala 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chybovala 3.4, 3.5), úkol číslo 4 (chybovala 4.3 a 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chybovala 5.2,5.4), úkol číslo 7 (chybovala 7.3, 7.5), úkol číslo 9 (chybovala 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chybovala 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chybovala 6.1 až 6.5), úkol číslo 8 (chybovala 8.1). Při práci s psacím náčiním byl zaznamenán špatný úchop pera s přítlakem.

Participační pozorování

Na konzultace do pedagogické poradny docházela Amálie s matkou. Zadaná cvičení byla doma procvičována s oběma rodiči. Rodina byla velmi motivovaná, od začátku do konce stimulačního programu pracovali pečlivě, nepolevovali, cvičení prováděli 3-4 týdně. Správný úchop pera a grafomotorické prvky si Amálie osvojila velmi rychle, celá ruka až k ramennímu kloubu se uvolnila velmi rychle, přítlak vymizel. Návik pohybových stereotypů zvládala bez obtíží. Poměrně dlouhou dobu se Amálie věnovala trénování pravo-levé orientace (lekce číslo 2 a 11), čtení s porozuměním (lekce číslo 7) a trénování paměti (lekce číslo 8). Ostatní dovednosti si Amálie osvojila rychle a bez obtíží.

Výstupní šetření

Po skončení stimulačního programu Amálie dokázala hrát slovní fotbal, uměla dobře popisovat obrázky nebo situace celými větami, dokázala postřehovat čísla od jedné do deseti, ovládala grafomotorické dovednosti včetně správného sedu, dýchání a úchopu pera, dobře se orientovala na ploše papíru, ovládala pravo-levou orientaci a prostorovou orientaci. Dle matky se Amálie z vlastní iniciativy naučila poznávat písmena celé abecedy, sčítat a odčítat do pěti na prstech, zajímá se o dění kolem sebe, zajímá se o podstatu věcí, klade mnoho otázek. Její doba soustředění a plné pozornosti při cvičeních dosahovala 30 - 40 minut.

Amálie získala ve výstupním screeningovém testu 45 bodů ze 48 možných bodů. Ve všech sledovaných oblastech došlo ke zlepšení, u pravo-levé orientace o 4 body (chybovala 6.3, 6.5), u sluchové percepce o 13 bodů (nechybovala) u zrakové percepce o 6 bodů (chybovala 9.3).

Tabulka 4: Výsledky testů - Amálie

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	0	3	5	3
	8	2	3	3	1
Pravo-levá celkem		2	6	8	4
Sluchová	1	2	5	5	3
	2a	4	5	5	1
	2b	0	5	5	5
	3	3	5	5	2
	4	3	5	5	2
Sluchová celkem		12	25	25	13
Zraková	5	3	5	5	2
	7	3	5	5	2
	9	1	2	3	1
	10	1	2	2	1
Zraková celkem		8	14	15	6
Celkem		22	45	48	23

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Amálie došlo v průběhu šesti měsíců ke zlepšení ve všech sledovaných oblastech. Významný pokrok udělala v pravo-levé a prostorové orientaci. Do zahájení školní docházky se doporučuje opakovat lekce zaměřené na pravo-levou orientaci, čtení s porozuměním a zrakovou paměť.

Aneta   věk při vstupním šetření   **6 let a 6 měsíců**
                     věk při výstupním šetření   **7 let a 1 měsíc**

Charakteristika dítěte

Aneta se narodila v 25 týdnu těhotenství (dvojčata), druhé z dvojčat po porodu zemřelo. Žije v úplně rodině spolu s mladším bratrem. Aneta v době zahájení programu Maxík navštěvovala předškolní třídu státní mateřské školy v místě bydliště. Každé ráno před příchodem do školky zvrací, ve školce nemá kamarády, není tam ráda. Vyšetření dětským psychologem bylo negativní. Matka vyzvedává dceru ze školky po obědě. V domácím prostředí ráda vyplňuje pracovní předškolní listy – dle matky je „až moc pečlivá“. Dle matky období vzdoru proběhlo bez obtíží, Aneta nezvládá většinu sebeobslužných činností, je hodně plachá, má nízké sebevědomí a je silně fixovaná na matku. Aneta píše pravou rukou, ráda si kreslí a hraje se stavebnicemi. Do školy se netěší, plánované zahájení školní docházky je 1. 9. 2014.

Vstupní šetření

Aneta získala ve vstupním screeningovém testu celkem 17 bodů ze 48 možných. Na počátku testování byla klidná a soustředěná, ke konci se již objevil psychomotorický neklid, nepozornost, nervozita a vyhledávala kontakt s matkou, která se testování účastnila. Při zácvičku bylo potřeba některé úkoly vysvětlit vícekrát.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chybovala 1.2, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chybovala 2.1, 2.3), 2b (chybovala 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chybovala 3.1, 3.4, 3.5), úkol číslo 4 (chybovala 4.2, 4.3, 4.5). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chybovala 5.2), úkol číslo 7 (chybovala 7.3, 7.5), úkol číslo 9 (chybovala 9.1, 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chybovala 10.1, 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chybovala 6.1 až 6.5), úkol číslo 8 (chybovala 8.1, 8.2). Při práci s psacím náčiním byl zaznamenán správný úchop pera, ale silný přítlak, správný sed.

Participační pozorování

Při druhé konzultaci v pedagogické poradně byl u Anety zaznamenán výraznější klid a menší nervozita. Dle matky se těšila na nové úkoly, s Anetou se brzy podařilo navázat důvěrný a přátelský vztah. Na konzultace docházela pravidelně s matkou, se kterou také

probíhala veškerá cvičení v domácím prostředí. Matka byla od začátku programu hodně motivovaná (cvičení prováděli 5-6 týdně), u Anety se motivace vyvíjela postupně. V průběhu první poloviny Programu Maxík se Aneta při některých úkolech doma vztekala. Grafomotorické dovednosti si Aneta osvojila rychle, nácvik nových pohybových stereotypů, zejména držení rovnováhy vyžadoval dlouhodobější nácvik. Delší dobu nácviku vyžadovala cvičení na pravo-levou a prostorovou orientaci, rozpoznání poslední hlásky ve slově, cvičení zaměřená na zrakové rozlišování a zrakovou paměť. Významná změna nastala v době po dvou měsících od zahájení programu Maxík – u Anety vymizelo ranní zvracení a začala navazovat kontakty s kamarády v mateřské škole. Matka ji začala vyzvedávat až v odpoledních hodinách. Matka vnímala u dcery větší sebejistotu a vyrovnanost. Pozitivní zpětnou vazbu matka zaznamenala i ze strany pedagogických pracovníků mateřské školy.

Výstupní šetření

Na konci Programu Maxík se Aneta začala těšit do školy, do školky chodila ráda. Zvládala všechny sebeobslužné činnosti bez pomoci a začala vypomáhat s drobnými domácími pracemi. Nastalo silné období „proč“. Na základě vlastní iniciativy se naučila poznávat písmena celé abecedy, dále uměla číst slabiky, sčítat a odčítat na prstech do deseti, rozpoznávat krátkou a dlouhou slabiku, dokázala popisovat obrázky celými větami. Její doba plné pozornosti a soustředění při cvičeních dosahovala 20-25 minut.

Aneta získala ve výstupním screeningovém testu 39 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 4 body (chybovala 6.4, 8.1, 8.2), ve sluchové percepci o 14 bodů (chybovala 1.5, 4.3), ve zrakové percepci o 4 body (chybovala 5.4, 7.2, 7.4, 9.2).

Tabulka 5: Výsledky testů - Aneta

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	0	4	5	4
	8	1	1	3	0
Pravo-levá celkem		1	5	8	4

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Sluchová	1	2	4	5	2
	2a	3	5	5	2
	2b	0	5	5	5
	3	2	5	5	3
	4	2	4	5	2
Sluchová celkem		9	23	25	14
Zraková	5	4	4	5	0
	7	3	3	5	0
	9	0	2	3	2
	10	0	2	2	2
Zraková celkem		7	11	15	4
Celkem		17	39	48	22

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Anety došlo k významnému zlepšení ve všech sledovaných oblastech, zejména v pravo-levé orientaci a sluchové percepci. Do začátku povinné školní docházky se dále doporučuje opakovat cvičení zaměřená na pravo-levou orientaci, čtení s porozuměním, zrakové rozlišování a zrakovou paměť.

Barbora věk při vstupním šetření **6 let a 7 měsíců**
věk při výstupním šetření **7 let a 2 měsíce**

Charakteristika dítěte

Barbora žije v úplné rodině, má dvě starší sestry. Barbora navštěvuje soukromou mateřskou školu a v předchozím roce jí byl doporučen odklad povinné školní docházky. Důvodem pro odklad byly nedostatečné komunikační dovednosti a sociální nezralost. Mateřskou školu Barbora navštěvuje ráda, ale neumí se zapojit do kolektivních činností. Díky zhoršeným komunikačním dovednostem si nerada hraje s ostatními. Dle matky období vzdoru probíhalo bouřlivě, v době šetření se stále u Barbory vyskytoval vzdor a nechuť vykonávat jakékoliv činnosti, které jí nejdou, nebo, které právě nechce dělat. Matka je v pozici, kdy dceru k řadě činností neustále přemlouvá, vysvětluje je

a domlouvá jí. Sebeobslužné činnosti zvládá Barbora bez pomoci, nerada kreslí, je pravák, je hodně hravá, má silnou fantazii. Začátek školní docházky, který je plánován od 1. 9. 2014 vnímá Bára negativně.

Vstupní šetření

Barbora získala ve vstupním screeningovém testu 15 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byla Barbora seznámena s průběhem šetření a byla ochotná si hrát na plnění hádanek. V průběhu testování pozornost kolísala, byl zaznamenán psychomotorický neklid, ale i v závěru šetření se dokázala plně soustředit na plnění úkolu 8 až 10. Některá zadání úkolů bylo nutné při zácvičku vysvětlovat vícekrát a několika způsoby.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chybovala 1.2, 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chybovala 2.3, 2.4, 2.5), 2b (chybovala 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chybovala 3.1, 3.3, 3.4, 3.5), úkol číslo 4 (chybovala 4.1, 4.3, 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chybovala 5.2, 5.4), úkol číslo 7 (chybovala 7.1, 7.4, 7.5), úkol číslo 9 (chybovala 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chybovala 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chybovala 6.1 až 6.5), úkol číslo 8 (chybovala 8.1). Při práci s psacím náčiním byl zaznamenán správný úchop pera, ale silný přitlak, nakláněla se nad stůl, při plnění úkolu 10 točila papírem.

Participační pozorování

Navázání důvěrného kontaktu s Barborou se podařilo až při čtvrté návštěvě v pedagogické poradně. V poradně byla Barbora ochotná spolupracovat, v domácím prostředí docházelo k občasnému vzdoru, nechuti a vztekání. Ke konci stimulačního programu se ale intenzita vzdoru v domácím prostředí snižovala. Cvičení zaměřené na pravo-levou orientaci a zrakovou percepci Barbora zvládala dobře, ráda spolupracovala, cvičení zaměřená na sluchovou percepci bylo potřeba cvičit delší dobu. Také bylo nutné se dlouhodoběji věnovat zvyšování aktivní slovní zásoby a obratnosti ve vyjadřování (popis obrázků, situací, předmětů, vyprávění příběhů). V průběhu poslední třetiny programu byla zaznamenána zpětná pozitivní vazba ze strany pedagogů mateřské školy. Bára začala více komunikovat s ostatními dětmi a byla ochotna spolupracovat při

společných činnostech. Na jednotlivé konzultace docházela do poradny vždy s matkou, všechna cvičení v domácím prostředí byla též cvičena pouze s matkou.

Výstupní šetření

Barbora se z vlastní iniciativy naučila poznávat písmena celé abecedy, začala hláskovat jednoslabičná slova, naučila se sčítat a odčítat na prstech do deseti a postřehovat počty předmětů do deseti. Velmi dobře si osvojila předškolní grafomotorické dovednosti, začala více kreslit. Psychomotorický neklid byl zaznamenán při práci delší než 20 minut, doba plné pozornosti a soustředěnosti dosahovala 15-20 minut.

Barbora získala ve výstupním screeningovém testu 41 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 4 body (chybovala 6.2, 8.1), ve sluchové percepci o 16 bodů (chybovala 1.4, 2.2b, 4.2), ve zrakové percepci o 6 bodů (chybovala 7.3, 9.3).

Tabulka 6: Výsledky testů - Barbora

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	0	4	5	4
	8	2	2	3	0
Pravo-levá celkem		2	6	8	4
Sluchová	1	1	4	5	3
	2a	2	5	5	3
	2b	0	4	5	4
	3	1	5	5	4
	4	2	4	5	2
Sluchová celkem		6	22	25	16
Zraková	5	3	5	5	2
	7	2	4	5	2
	9	1	2	3	1
	10	1	2	2	1
Zraková celkem		7	13	15	6
Celkem		15	41	48	26

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Barbory došlo k významnému zlepšení ve všech sledovaných oblastech, zejména v pravo-levé orientaci a sluchové percepci. Dále došlo k výraznému rozvoji komunikačních dovedností. Do začátku povinné školní docházky se dále doporučuje opakovat cvičení zaměřená na rozvoj a udržení pozornosti, na sluchové rozlišování, rozvoj slovní zásoby, obratnost ve vyjadřování a porozumění čteného textu.

Adriana věk při vstupním šetření **5 let a 8 měsíců**
věk při výstupním šetření **6 let a 3 měsíce**

Charakteristika dítěte

Adriana je jedináček a žije v úplné rodině. Navštěvuje třídu předškoláků ve státní mateřské škole, kam chodí ráda. Adriana ráda kreslí a dochází do řady kroužků (kreslení, tanečky, angličtina, přírodovědný kroužek). Dle matky období vzdoru stále trvá a je velmi intenzivní. Velmi často se stává, že se Adriana v domácím prostředí „zasekne“ a nelze ji žádným způsobem přimět ke spolupráci. V poradně bylo pozorováno u Adriany „vydírání matky“ hraným pláčem. Domníváme se, že rodiče dceru přepínají, je přestimulovaná. Bylo doporučeno kroužky redukovat, dopřát Adrianě v odpoledních hodinách více času, který by mohla trávit dle jejího výběru. Dále bylo zjištěno, že Adriana usíná pravidelně kolem desáté hodiny večerní – Adriana má problém se vstáváním. Bylo doporučeno více hodin spánku. Začátek školní docházky je plánován od 1. 9. 2014, Adriana se do školy těší.

Vstupní šetření

Adriana získala ve vstupním screeningovém testu 23 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byla Adriana seznámena s průběhem šetření a byla ochotná spolupracovat. V průběhu testování byl zaznamenán psychomotorický neklid, často hledala oční kontakt s matkou, pozornost byla kolísavá. Dobře rozuměla zadání jednotlivých úkolů.

Sledovaná sluchová percepcie – úkol číslo 1 (chybovala 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chybovala 2.3, 2.4), 2b (chybovala 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chybovala 3.3, 3.5), úkol číslo 4 (chybovala 4.1, 4.4). Sledovaná zraková percepcie – úkol číslo 5 (chybovala 5.2,

5.5), úkol číslo 7 (chybovala 7.3), úkol číslo 9 (chybovala 9.1, 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chybovala 10.1). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chybovala 6.2, 6.4, 6.5), úkol číslo 8 (chybovala 8.2). Při práci s psacím náčiním byl zaznamenán nesprávný úchop pera, ale bez přítlaku, psychomotorický neklid.

Participační pozorování

Na konzultace do poradny doprovázeli Adrianu střídavě matka i otec, některých konzultací se účastnili oba rodiče najednou. Zadávaná cvičení byla trénována s matkou i otcem. S Adrianou se podařilo v poradně rychle navázat důvěrný vztah, byla dobře motivovaná a ochotně spolupracovala. Cvičení zaměřená na zrakovou percepci si Adriana osvojila rychle, v této oblasti bylo hlavním cílem u Adriany snížit psychomotorický neklid. Cvičení zaměřená na pravo-levou orientaci a sluchovou percepci trénovala Adriana delší dobu. Při těchto úkolech jsme spolu s odstraňováním psychomotorického neklidu pracovali na zaměření a udržení pozornosti.

Výstupní šetření

Adriana se z vlastní iniciativy naučila poznávat písmena celé abecedy, začala hláskovat jednoslabičná slova, číst slabiky a naučila se sčítat a odčítat na prstech do deseti, postřehovat počty předmětů do deseti. Předškolní grafomotorické dovednosti si osvojila dostatečně, občas lze pozorovat nedostatečně uvolněný pohyb celé ruky až k rameni. Adriana udrží plnou pozornosti a soustředěnost po dobu 15-20 minut.

Adriana získala ve výstupním screeningovém testu 43 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 2 body (chybovala 6.4, 6.5), ve sluchové percepci o 13 bodů (chybovala 1.4), ve zrakové percepci o 5 bodů (chybovala 9.2, 9.3).

Tabulka 7: Výsledky testů - Adriana

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	2	3	5	1
	8	2	3	3	1
Pravo-levá celkem		4	6	8	2

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Sluchová	1	2	4	5	2
	2a	3	5	5	2
	2b	0	5	5	5
	3	3	5	5	2
	4	3	5	5	2
Sluchová celkem		11	24	25	13
Zraková	5	3	5	5	2
	7	4	5	5	1
	9	0	1	3	1
	10	1	2	2	1
Zraková celkem		8	13	15	5
Celkem		23	43	48	20

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Adriany došlo k významnému zlepšení ve všech sledovaných oblastech, zejména v pravo-levé orientaci a sluchové percepci. Adriana se zklidnila, dokáže se soustředit, udržet a zaměřit pozornost. Do začátku povinné školní docházky se dále doporučuje opakovat cvičení zaměřená na udržení pozornosti, pravo-levou orientaci, zrakovou paměť, grafomotorické dovednosti – jednotažky (uvolnění celé ruky).

Laura   věk při vstupním šetření   **6 let a 5 měsíců**
                  věk při výstupním šetření   **7 let**

Charakteristika dítěte

Laura žije v neúplné rodině pouze s matkou a svým bratrem. Navštěvuje přípravnou třídu běžné základní školy v místě svého bydliště. Laura je sportovně založená a navštěvuje řadu sportovních kroužků (gymnastika, tanec, jóga). Dle matky má Laura problém se soustředěním, domnívá se, že potřebuje individuální přístup. Pedagog, který vede přípravnou třídu základní školy, matku informoval, že Laura při hodině vyrušuje, je nepozorná, zbrklá, nerozumí zadávaným instrukcím a neumí samostatně pracovat.

Dále byl zjištěn nedostatečný spánkový režim, Lauře bylo doporučeno více hodin spánku a pravidelný denní režim. Začátek školní docházky je plánován od 1. 9. 2014.

Vstupní šetření

Laura získala ve vstupním screeningovém testu 28 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byla Laura seznámena s průběhem šetření. V průběhu testování spolupracovala, ale měla kolísavou pozornost a byl zaznamenán psychomotorický neklid. Instrukce k zácvičku jednotlivých úkolů musely být vysvětlovány vícekrát a při odpovídání byla nejistá (při dobrých i špatných).

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chybovala 1.2, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chybovala 2.3), 2b (chybovala 2.1, 2.2, 2.3, 2.4), úkol číslo 3 (chybovala 3.3, 3.5), úkol číslo 4 (chybovala 4.2, 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (nechybovala), úkol číslo 7 (chybovala 7.4), úkol číslo 9 (chybovala 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chybovala 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chybovala 6.1, 6.4, 6.5), úkol číslo 8 (chybovala 8.1). Laura má dostatečné předškolní grafomotorické dovednosti.

Participační pozorování

Všechny konzultace v poradně absolvovala Laura s matkou a zadaná cvičení byla též trénována pouze s matkou. Vzhledem k velkému množství sportovních kroužků v odpoledních hodinách bylo doporučeno cvičení provádět ještě před začátkem kroužků. Laura je velmi otevřená a komunikativní, byla ochotná spolupracovat při dostatečné motivaci a zaujetí. Postupem času, kdy si začala jednotlivé schopnosti osvojovat, již nebylo potřeba Lauru tolik přesvědčovat. Zpětná vazba pedagoga ze základní školy byla pozitivní, Laura začala více pracovat samostatně a úkoly se jí daří plnit dle očekávání pedagoga. Nepodařila se úprava spánkového režimu (zajistit více hodin spánku), Laura je koncem týdne dost unavená, což se projevuje jak ve škole, tak při konzultacích v poradně. Bylo pozorováno, že Laura si jednotlivé schopnosti dokáže velmi rychle osvojit, pokud není unavená.

Výstupní šetření

Laura dokáže udržet plnou pozornost po dobu 15 minut. Jakékoliv podněty z okolí jí velmi rozptylují, nedokáže je eliminovat. Z vlastní iniciativy se naučila poznávat

písmena celé abecedy a číst slabiky, umí rozkládat jednoslabičná slova na hlásky. Kvalitně a rychle si osvojuje nové dovednosti pouze v klidném prostředí. Matce bylo doporučeno, aby Laura zahájila povinnou školní docházku ve škole, kde bude menší počet dětí ve třídě.

Laura získala ve výstupním screeningovém testu 46 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 3 body (chybovala 6.2), ve sluchové percepci o 12 bodů (nechybovala), ve zrakové percepci o 3 body (chybovala 9.3).

Tabulka 8: Výsledky testů - Laura

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	2	4	5	2
	8	2	3	3	1
Pravo-levá celkem		4	7	8	3
Sluchová	1	2	5	5	3
	2a	4	5	5	1
	2b	1	5	5	4
	3	3	5	5	2
	4	3	5	5	2
Sluchová celkem		13	25	25	12
Zraková	5	5	5	5	0
	7	4	5	5	1
	9	1	2	3	1
	10	1	2	2	1
Zraková celkem		11	14	15	3
Celkem		28	46	48	18

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Laury došlo ke zlepšení ve všech sledovaných oblastech, zejména ve sluchové percepci. Domníváme se, že největším nedostatkem v době vstupního testování bylo udržení a zaměření pozornosti, právě v této oblasti došlo k výraznému zlepšení. Do zahájení školní docházky se dále doporučují cvičení na udržení pozornosti, úprava denního režimu a zajištění více hodin spánku.

Erik věk při vstupním šetření **6 let**
věk při výstupním šetření **6 let a 7 měsíců**

Charakteristika dítěte

Erik je jedináček a žije v úplné rodině. Navštěvuje soukromou mateřskou školu, kam chodí rád. Erik navštěvuje řadu kroužků s různým zaměřením – keramika, jóga, přírodovědný kroužek, kroužek malého objevitele a judo. Dle matky i otce je Erik klidné a pohodové dítě. Při změně prostředí potřebuje delší čas na začlenění nebo seznámení s novým kolektivem. Období vzdoru probíhalo klidně a ani v současnosti nemá žádné výrazné výchovné problémy. Je poměrně silně fixován na oba rodiče. Rodiče mají obavy z přechodu z malého kolektivu soukromé mateřské školy do většího kolektivu základní školy. Erik rád kreslí, jeho kresby jsou s ohledem na jeho věk velmi pečlivé, přesné a s reálnými tvary. Jeho oblíbené knihy jsou Malý princ a Neználek. Začátek školní docházky je plánován od 1. 9. 2014, Erik se do školy netěší.

Vstupní šetření

Erik získal ve vstupním screeningovém testu 23 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byl Erik seznámen s průběhem šetření a v průběhu testování spolupracoval, byl klidný a plně soustředěný. Instrukcím jednotlivých úkolů rozuměl, v případě, kdy neznal odpověď, se zdráhal použít odpověď „nevím“.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chyboval 1.2, 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chyboval 2.1, 2.4), 2b (chyboval 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chyboval 3.4, 3.5), úkol číslo 4 (chyboval 4.2, 4.3). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chyboval 5.4), úkol číslo 7 (chyboval 7.4, 7.5), úkol číslo 9 (chyboval 9.1, 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chyboval 10.1). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chyboval 6.3, 6.5), úkol číslo 8 (chyboval 8.1). Erik má správný úchop pera, bez přitlaku, ruka ale není uvolněná až k rameni.

Participační pozorování

Konzultace v poradně absolvoval Erik střídavě s matkou nebo otcem. Oba rodiče jsou velmi motivovaní a po celou dobu trvání programu nepolevovali. Zadaná domácí cvičení prováděl Erik střídavě s oběma rodiči. Domníváme se, že je Erik

přestimulovaný, rodičům bylo doporučeno zmírnit přísný přístup k Erikovi, snížit počet zájmových kroužků a umožnit Erikovi trávit, snížit počet zájmových kroužků a umožnit Erikovi trávit čas dle jeho představy. Silný tlak na Erika rodiče vyvíjeli i při konzultacích v poradně. Erik je velmi bystrý, rychle se učí novým dovednostem, ale je zakřiknutý, nevěří si, bojí se selhání. Cílem konzultací bylo ukázat rodičům, že lze cvičit nové dovednosti bez nátlaku, v příjemné atmosféře. Ke konci stimulačního programu byl zaznamenán přívětivější přístup ze strany rodičů vůči Erikovi (v poradně), Erik se již nezdál být tolik zakřiknutý, byl více komunikativní, více si věřil.

Výstupní šetření

Erik při práci spolupracuje, dobře naslouchá a rozumí zadaným instrukcím. Při práci dokáže pracovat samostatně. Z vlastní iniciativy se naučil poznávat písmena celé abecedy, umí hláskovat jednoslabičná slova, sčítat a odčítat na prstech do deseti. Erik dokáže udržet plnou pozornost po dobu 40 minut.

Erik získal ve výstupním screeningovém testu 41 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 1 bod (chyboval 6.3, 6.5), ve sluchové percepci o 13 bodů (chyboval 1.4, 4.4), ve zrakové percepci o 4 body (chyboval 7.4, 9.2, 9.3).

Tabulka 9: Výsledky testů - Erik

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	3	3	5	0
	8	2	3	3	1
Pravo-levá celkem		5	6	8	1
Sluchová	1	1	4	5	3
	2a	3	5	5	2
	2b	0	5	5	5
	3	3	5	5	2
	4	3	4	5	1
Sluchová celkem		10	23	25	13
Zraková	5	4	5	5	1
	7	3	4	5	1
	9	0	1	3	1

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
	10	1	2	2	1
Zraková celkem		8	12	15	4
Celkem		23	41	48	18

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Erika došlo ke zlepšení ve všech sledovaných oblastech, zejména ve sluchové a zrakové percepci. Domníváme se, že silný tlak na výkon ze strany rodičů Erika znervózňuje a znejišťuje. Do zahájení školní docházky se doporučuje úprava denního režimu (ubrat některé zájmové aktivity), naučit se s Erikem pracovat v příznivější atmosféře, nesměřovat aktivity směrem k výkonu, ale k radosti z činnosti.

Tadeáš   věk při vstupním šetření   **6 let a 7 měsíců**

                    věk při výstupním šetření   **7 let a 1 měsíc**

Charakteristika dítěte

Tadeáš je jedináček a žije v úplné rodině. Navštěvuje soukromou mateřskou školu, kam chodí rád. Celá rodina je sportovně založená, Tadeáš lyžuje, surfuje, hraje fotbal a tenis. U otce byla diagnostikována v dospívajícím věku dyslexie. Dle matky období vzdoru probíhalo u Tadeáše bez obtíží, v současnosti nepozoruje u Tadeáše žádné výchovné problémy. Dle matky se Tadeáš v kolektivu dokáže prosadit, dokáže navázat a udržet vztahy. Začátek školní docházky je plánován od 1. 9. 2014, Tadeáš se do školy těší.

Vstupní šetření

Tadeáš získal ve vstupním screeningovém testu 14 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byl Tadeáš seznámen s průběhem šetření a v průběhu testování spolupracoval, byl klidný a plně soustředěný. Některým zadáním Tadeáš vůbec neporozuměl, například úkol číslo 2 nebo číslo 4.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chyboval 1.2, 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chyboval 2.1 až 2.5), 2b (chyboval 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chyboval 3.3, 3.5), úkol

číslo 4 (chyboval 4.1, 4.2, 4.3, 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chyboval 5.2), úkol číslo 7 (chyboval 7.3, 7.5), úkol číslo 9 (chyboval 9.1, 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chyboval 10.1, 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chyboval 6.1 až 6.5), úkol číslo 8 (chyboval 8.1). Grafomotorické dovednosti jsou nedostačivé.

Participační pozorování

Na jednotlivé konzultace do poradny docházel Tadeáš vždy s matkou, a všechna domácí cvičení byla též prováděna pouze s matkou. S Tadeášem se podařilo brzy navázat důvěrný vztah, spolupracoval. Poměrně dlouhou dobu Tadeáš trénoval cvičení zaměřená na sluchovou percepci a pravo-levou orientaci. Návuk grafomotorických dovedností si Tadeáš osvojil rychle. Dále bylo pozorováno, že se Tadeášovi prodloužila doba udržení pozornosti a začal lépe rozumět zadávaným instrukcím.

Výstupní šetření

Tadeáš dokáže pracovat samostatně, stále je potřeba některé instrukce opakovat a vysvětlovat několika způsoby, ale je trpělivý a ochotný se učit novým dovednostem. Vnímá své pokroky a motivují ho k další práci. Těší se do školy a z vlastní iniciativy se naučil sčítat a odčítat na prstech do deseti a začíná rozeznávat některá písmena abecedy. Tadeáš dokáže udržet plnou pozornost po dobu 15 minut.

Tadeáš získal ve výstupním screeningovém testu 43 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 5 bodů (chyboval 6.4), ve sluchové percepci o 18 bodů (chyboval 2b1, 4.4), ve zrakové percepci o 6 bodů (chyboval 9.3, 10.2).

Tabulka 10: Výsledky testů - Tadeáš

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	0	4	5	4
	8	2	3	3	1
Pravo-levá celkem		2	7	8	5
Sluchová	1	1	5	5	4
	2a	0	5	5	5
	2b	0	4	5	4
	3	3	5	5	2

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
	4	1	4	5	3
Sluchová celkem		5	23	25	18
Zraková	5	4	5	5	1
	7	3	5	5	2
	9	0	2	3	2
	10	0	1	2	1
Zraková celkem		7	13	15	6
Celkem		14	43	48	29

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Tadeáše došlo ke zlepšení ve všech sledovaných oblastech, významného pokroku bylo dosaženo ve sluchové percepci a pravo-levé orientaci. Do zahájení povinné školní docházky se doporučují cvičení na sluchovou percepci, udržení pozornosti a trénování porozumění čteného textu (převyprávění obsahu slyšených pohádek). Dále byla doporučena úprava denního režimu – více hodin spánku, redukce volnočasových aktivit.

Jakub   věk při vstupním šetření   **5 let a 8 měsíců**
                          věk při výstupním šetření   **6 let a 3 měsíce**

Charakteristika dítěte

Jakub žije v úplné rodině spolu se starším bratrem. Navštěvuje státní mateřskou školu, kde dobře navazuje a udržuje kontakty. Pedagogové z mateřské školy si stěžují na Jakobovu nepozornost, neposlušnost, šaškování a narušování činností zaměřených na předškolní přípravu. Jakub nedochází do žádných kroužků, rád kreslí, je pravák. Jakub má bujnou fantazii, je hodně komunikativní, ale při dialogu skáče do řeči, svou práci stále nahlas komentuje. V poradně byl zaznamenán psychomotorický neklid. Zahájení povinné školní docházky je plánováno od 1. 9. 2014.

Vstupní šetření

Jakub získal ve vstupním screeningovém testu 16 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byl Jakub seznámen s průběhem šetření a v průběhu testování

spolupracoval, snažil se soustředit, ale byl zaznamenán psychomotorický neklid. Občas začal šaškovat nebo nahlas komentovat, bylo třeba ho často zklidňovat. Některým instrukcím Jakub nerozuměl, bylo třeba je vysvětlit vícekrát.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chyboval 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chyboval 2.1, 2.2, 2.3), 2b (chyboval 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chyboval 3.2, 3.4, 3.5), úkol číslo 4 (chyboval 4.2, 4.3, 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chyboval 5.1, 5.3), úkol číslo 7 (chyboval 7.3, 7.4), úkol číslo 9 (chyboval 9.1, 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chyboval 10.1, 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chyboval 6.1, 6.2, 6.4, 6.5), úkol číslo 8 (chyboval 8.1, 8.2). Grafomotorické dovednosti jsou nedostatečné.

Participační pozorování

Do poradny docházela s Jakubem vždy matka a současně s ním trénovala všechna domácí cvičení. Matka je velmi motivovaná, s Jakubem cvičili poctivě a pravidelně, dle matky i 7x týdně. Jakub často chybuje, protože je zbrklý nebo nepozorný. Dalším cílem tedy bylo Jakuba zklidnit a zvýšit jeho pozornost, což se v závěru programu v malé míře podařilo. Při konzultacích bylo třeba s Jakubem dohodnout jasná pravidla, nejdříve cvičit jednotlivé úkoly a teprve v závěru lekce komunikovat o jiných věcech. Jeho soustředěnost a pozornost velmi rychle klesala při jakémkoliv vyrušení. Stále má tendenci činnosti hlasitě komentovat. Grafomotorické dovednosti si Jakub osvojil rychle, cvičení zaměřená na sluchovou percepci si osvojoval delší dobu.

Výstupní šetření

Jakub je schopen samostatně a pečlivě pracovat při zajištění klidného prostředí bez rozptylujících podnětů. Pokud se soustředí, nechybuje. Většina chyb vyplývá z jeho zbrklosti a nesoustředěnosti. Jakub dobře spolupracuje, ale musí být dostatečně motivován. Do školy se těší. Jakub se z vlastní iniciativy sám naučil číst. Dokáže udržet plnou pozornost po dobu 10 minut.

Jakub získal ve výstupním screeningovém testu 42 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 6 bodů (nechyboval), ve sluchové percepci o 13 bodů (chyboval 1.3, 1.4, 3.5, 4.2), ve zrakové percepci o 7 bodů (chyboval 9.2, 9.3).

Tabulka 11: Výsledky testů - Jakub

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	1	5	5	4
	8	1	3	3	2
Pravo-levá celkem		2	8	8	6
Sluchová	1	2	3	5	1
	2a	2	5	5	3
	2b	0	5	5	5
	3	2	4	5	2
	4	2	4	5	2
Sluchová celkem		8	21	25	13
Zraková	5	3	5	5	2
	7	3	5	5	2
	9	0	1	3	1
	10	0	2	2	2
Zraková celkem		6	13	15	7
Celkem		16	42	48	26

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Jakuba došlo ke zlepšení ve všech sledovaných oblastech, významného pokroku bylo dosaženo ve sluchové percepci a pravo-levé orientaci. Do zahájení povinné školní docházky se doporučují cvičení na udržení pozornosti a trénování porozumění čteného textu (převyprávění obsahu slyšených pohádek).

David   věk při vstupním šetření   **6 let a 2 měsíců**

                                    věk při výstupním šetření   **6 let a 9 měsíců**

Charakteristika dítěte

David žije v úplné rodině spolu se starším bratrem. Navštěvuje třídu předškoláků státní mateřské školy. David rád kreslí, jeho kresba je s ohledem na věk velmi propracovaná. Má bujnou fantazii. Již dva roky pravidelně dochází ke klinickému logopedovi. V době šetření špatně vyslovoval hlásku r a ř. Matka je poměrně často upozorňována pedagogy

mateřské školy, že David neposlouchá, vyvolává rvačky, odmítá spolupracovat s ostatními dětmi při dopoledních předškolních činnostech a je drzý. Grafomotorické dovednosti jsou nedostatečné, tužku drží skoro v pěsti, má silný přtlak, ruka je hodně ztuhlá. Zahájení povinné školní docházky je plánováno od 1. 9. 2014.

Vstupní šetření

David získal ve vstupním screeningovém testu 19 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byl David seznámen s průběhem šetření a v průběhu testování chvílemi odmítal spolupracovat, úkoly znevažoval, zesměšňoval. Bylo potřeba ho často zklidňovat a motivovat. Zadávaným instrukcím poměrně rychle porozuměl, nebylo třeba vícekrát vysvětlovat.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chyboval 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chyboval 2.1, 2.2, 2.3), 2b (chyboval 2.1 až 2.5), úkol číslo 3 (chyboval 3.3, 3.5), úkol číslo 4 (chyboval 4.1, 4.2, 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (chyboval 5.1), úkol číslo 7 (chyboval 7.4, 7.5), úkol číslo 9 (chyboval 9.1, 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chyboval 10.1, 10.2). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chyboval 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5), úkol číslo 8 (nechyboval). Grafomotorické dovednosti jsou nedostatečné.

Participační pozorování

Do poradny doprovázela Davida vždy matka a všechna domácí cvičení byla trénována vždy s matkou. Na počátku stimulačního programu bylo nezbytné Davida dostatečně motivovat a dohodnout se na pravidlech plnění jak domácích cvičení, tak na pravidlech spolupráce v poradně. V této oblasti pomáhal i jeho starší bratr – docházel společně s Davidem do poradny a zadaná domácí cvičení trénovali společně. Ke konci programu byla ze strany matky u Davida pozorována větší disciplína při cvičení, nebylo třeba nekonečného přemlouvání, domlouvání a vysvětlování. Poměrně dlouhou dobu se David učil správnému úchopu pera, původní byl silně zažitý, hodně kreslil. Ještě na konci programu měl David při psaní těžkou ruku. Cvičení zaměřená na sluchovou percepci a pravo-levou orientaci si David osvojoval delší dobu.

Výstupní šetření

David pracuje samostatně, pokud je dostatečně motivován. Poměrně rychle si osvojuje nové schopnosti a dovednosti, je třeba používat různé didaktické pomůcky a výukové metody. David se z vlastní iniciativy sám naučil sčítat a odčítat na prstech to deseti a hláskovat jednoslabičná slova. Dokáže udržet plnou pozornost po dobu 15 minut.

David získal ve výstupním screeningovém testu 42 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 3 body (chyboval 6.2, 6.3), ve sluchové percepci o 14 bodů (chyboval 1.4, 1.5), ve zrakové percepci o 6 bodů (chyboval 9.2, 9.3).

Tabulka 12: Výsledky testů - David

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	0	3	5	3
	8	3	3	3	0
Pravo-levá celkem		3	6	8	3
Sluchová	1	2	3	5	1
	2a	2	5	5	3
	2b	0	5	5	5
	3	3	5	5	2
	4	2	5	5	3
Sluchová celkem		9	23	25	14
Zraková	5	4	5	5	1
	7	3	5	5	2
	9	0	1	3	1
	10	0	2	2	2
Zraková celkem		7	13	15	6
Celkem		19	42	48	23

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

U Davida došlo ke zlepšení ve všech sledovaných oblastech. Významného pokroku bylo zaznamenáno u pravo-levé orientace a sluchové percepcce. K výrazné nápravě došlo v grafomotorických dovednostech, zejména v úchopu pera. Do zahájení školní

docházky se doporučuje dále trénovat grafomotorické dovednosti, sluchovou paměť, cvičení na udržení pozornosti a pravo-levou orientaci.

Denis	věk při vstupním šetření	6 let a 1 měsíc
	věk při výstupním šetření	6 let a 7 měsíců

Charakteristika dítěte

Denis vyrůstá v úplné rodině a je jedináček. Navštěvuje státní mateřskou školu, do školky chodí rád. Několikrát týdně dochází na fotbalový trénink, jeho otec vede fotbalové družstvo. Denis působí klidně, dobře navazuje a udržuje vztahy. Dle pedagogů mateřské školy je Denis ochoten spolupracovat, dobře se adaptuje na nová pravidla a nové podmínky, má mnoho kamarádů a není konfliktní. Dle matky období vzdoru probíhalo bez větších obtíží a ani v současné době nevnímá u Denise žádné výchovné problémy. Zahájení povinné školní docházky je plánováno od 1. 9. 2014 a Denis se těší.

Vstupní šetření

Denis získal ve vstupním screeningovém testu 27 bodů ze 48 možných bodů. Před začátkem testování byl Denis seznámen s průběhem šetření a v průběhu testování dobře spolupracoval, byl klidný a soustředěný. Zadávaným instrukcím dobře rozuměl.

Sledovaná sluchová percepce – úkol číslo 1 (chyboval 1.2, 1.3, 1.4, 1.5), úkol číslo 2a (chyboval 2.3, 2.4), 2b (chyboval 2.1, 2.2, 2.3, 2.5), úkol číslo 3 (chyboval 3.4, 3.5), úkol číslo 4 (chyboval 4.2, 4.4). Sledovaná zraková percepce – úkol číslo 5 (nechyboval), úkol číslo 7 (chyboval 7.4), úkol číslo 9 (chyboval 9.2, 9.3), úkol číslo 10 (chyboval 10.1). Sledovaná pravo-levá orientace – úkol číslo 6 (chyboval 6.1, 6.4, 6.5), úkol číslo 8 (nechyboval). Grafomotorické dovednosti má dostatečné.

Participační pozorování

Na konzultace doprovázeli Denise vždy oba rodiče a oba se podíleli na domácích cvičení. Oba rodiče byli velmi motivovaní, zadaná domácí cvičení prováděli 5-6 týdně. S Denisem se podařilo brzy navázat důvěrný vztah, všechny konzultace probíhaly v uvolněné atmosféře. Dobře rozumí zadávaným instrukcím a rychle se učí novým

dovednostem a schopnostem. Nevzdoruje, i když je potřeba některé dovednosti cvičit delší dobu.

Výstupní šetření

Denis dokáže pracovat samostatně, rád se učí novým věcem, má dostatek vlastní vůle a motivace. Denis se z vlastní iniciativy sám naučil počítat a odčítat na prstech to deseti, hláskovat jednoslabičná slova, číst slabiky. Zajímá se o okolní svět, stále se ptá po podstatě věcí. Dokáže udržet plnou pozornost po dobu 40 minut.

Denis získal ve výstupním screeningovém testu 47 bodů ze 48 možných. Ve sledované pravo-levé orientaci došlo ke zlepšení o 3 body (nechyboval), ve sluchové percepci o 14 bodů (nechyboval), ve zrakové percepci o 3 body (chyboval 9.2).

Tabulka 13: Výsledky testů - Denis

Percepce	Úkol	Vstupní screeningový test	Výstupní screeningový test	Maximum	Zlepšení
Pravo-levá	6	2	5	5	3
	8	3	3	3	0
Pravo-levá celkem		5	8	8	3
Sluchová	1	1	5	5	4
	2a	3	5	5	2
	2b	1	5	5	4
	3	3	5	5	2
	4	3	5	5	2
Sluchová celkem		11	25	25	14
Zraková	5	5	5	5	0
	7	4	5	5	1
	9	1	2	3	1
	10	1	2	2	1
Zraková celkem		11	14	15	3
Celkem		27	47	48	20

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Doporučení a intervence

Denis se zlepšil ve všech sledovaných oblastech. Významného zlepšení dosáhl v oblasti sluchové percepce. Před zahájením školní docházky dále doporučujeme cvičení na čtení s porozuměním.

4.7 Závěry šetření

Cílem diplomové práce je analýza vlivu stimulačního cvičení na výkon zrakové a sluchové percepce a pravo-levé orientace u dětí v předškolním věku. Na základě výzkumného problému byly stanoveny hypotézy. Pro účely vyhodnocení hypotéz byla vypočtena procentní úspěšnost při vstupním a výstupním screeningovém testu. Procentní úspěšnost byla vypočtena jako podíl dosaženého počtu bodů k maximálnímu počtu možných bodů. Zlepšení je měřeno jako rozdíl procentní úspěšnosti vstupního a výstupního screeningového testu a je vyjádřeno procentními body (p.p.).

VH1: Cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon zrakové percepce u předškoláka.

Výzkumná hypotéza VH1 se jednoznačně potvrdila, cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon zrakové percepce u předškoláka. U sledovaného souboru došlo k celkovému zlepšení o 33 procentních bodů, přičemž u každého jednotlivého předškoláka došlo taktéž ke zlepšení. U čtyř předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 20-30 procentních bodů, u pěti předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 31-40 procentních bodů a u jednoho předškoláka došlo ke zlepšení v rozmezí 41-50 procentních bodů.

Tabulka 14: Souhrnné výsledky testů – zraková percepce

Informant	% úspěšnost vstupní screeningový test	% úspěšnost výstupní screeningový test	Zlepšení (p.p.)
Amálie	53	93	40
Aneta	47	73	27
Barbora	47	87	40
Adriana	53	87	33
Laura	73	93	20
Erik	53	80	27
Tadeáš	47	87	40

Informant	% úspěšnost vstupní screeningový test	% úspěšnost výstupní screeningový test	Zlepšení (p.p.)
Jakub	40	87	47
David	47	87	40
Denis	73	93	20
Celkem	53	87	33

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

VH2: Cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon sluchové percepce u předškoláka.

Výzkumná hypotéza VH2 se jednoznačně potvrdila, cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon sluchové percepce u předškoláka. U sledovaného souboru došlo k celkovému zlepšení o 56 procentních bodů, přičemž u každého jednotlivého předškoláka došlo taktéž ke zlepšení. U jednoho předškoláka došlo ke zlepšení v rozmezí 40-50 procentních bodů, u sedmi předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 51-60 procentních bodů a u dvou předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 61-70 procentních bodů.

Tabulka 15: Souhrnné výsledky testů – sluchová percepce

Informant	% úspěšnost vstupní screeningový test	% úspěšnost výstupní screeningový test	Zlepšení (p.p.)
Amálie	48	100	52
Aneta	36	92	56
Barbora	24	88	64
Adriana	44	96	52
Laura	52	100	48
Erik	40	92	52
Tadeáš	20	92	72
Jakub	32	84	52
David	36	92	56
Denis	44	100	56
Celkem	38	94	56

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

VH3: Cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon pravo-levé orientace u předškoláka.

Výzkumná hypotéza VH3 se jednoznačně potvrdila, cílené a pravidelné stimulační cvičení má příznivý vliv na výkon pravo-levé orientace u předškoláka. U sledovaného souboru došlo k celkovému zlepšení o 44 procentních bodů, přičemž u každého jednotlivého předškoláka došlo taktéž ke zlepšení. U dvou předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 10-30 procentních bodů, u tří předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 31-40 procentních bodů, u tří předškoláků došlo ke zlepšení v rozmezí 41-50 procentních bodů a u dvou došlo ke zlepšení v rozmezí 51-80 procentních bodů.

Tabulka 16: Souhrnné výsledky testů – pravo-levá orientace

Informant	% úspěšnost vstupní screeningový test	% úspěšnost výstupní screeningový test	Zlepšení (p.p.)
Amálie	25	75	50
Aneta	13	63	50
Barbora	25	75	50
Adriana	50	75	25
Laura	50	88	38
Erik	63	75	13
Tadeáš	25	88	63
Jakub	25	100	75
David	38	75	38
Denis	63	100	38
Celkem	38	81	44

Zdroj: autorka práce, 2014 (vlastní šetření)

Závěr

S vývojovým obdobím předškoláka souvisí předškolní příprava, jejímž cílem není naučit dítě číst psát a počítat, ale zajistit maximálně možný a rovnoměrný rozvoj takových schopností, které jsou nezbytné pro hladké osvojení trivia. Předškolní učení může významně rozhodovat o školní úspěšnosti a zejména o vztahu ke vzdělání obecně. V praxi se setkáváme s předškoláky, kteří se značně liší v úrovni školní zralosti nebo připravenosti, přitom nároky na děti jsou v první třídě obdobné s nepříliš velkým ohledem na jejich aktuální odlišnou úroveň předpokladů. Pedagog je tedy potom konfrontován s různě připravenými dětmi a současný poměrně vysoký počet dětí ve třídě tuto situaci pedagogovi neulehčuje.

Program Maxík byl vytvořen pro individuální práci s předškolákem. Při vedení předškolní přípravy je vždy respektován individuální potenciál dítěte, jeho aktuální schopnosti a dovednosti. Do předškolní přípravy jsou stejně intenzivně zapojeni rodiče, kteří se velkou mírou podílejí nejen na předškolním učení jako takovém, ale i na vytváření přístupu ke vzdělávání.

Co zajistíme individuálním přístupem v rámci předškolní přípravy? Podporu harmonického rozvoje schopností dítěte, jeho dovedností a celé jeho osobnosti. Využijeme pozitivních prožitků z úspěchu k motivaci dítěte k dalšímu učení (stavíme na silných stránkách dítěte, na tom, co dítě umí, aby jeho úspěch byl co nejpravděpodobnější). Posilujeme slabé nebo nerovnoměrně rozvinuté schopnosti a dovednosti dítěte. Rodiče se při přípravě učí poznávat své dítě, rozpoznávat míru podpory, kterou dítě potřebuje. Minimalizujeme nadbytečný stres školáka ve školní praxi. Celkově dochází k maximální podpoře zdravého harmonického psychického vývoje dítěte. (Gardošová, Dujková, 2003) „*Každé dítě je jedinečná neopakovatelná osobnost, každé dítě je jiné. Naše pedagogické působení na dítě s tím musí počítat, chceme-li, aby každé dítě plně rozvinulo svůj individuální lidský potenciál a vlohy. Dokážeme to tak, že se ve svém výchovném a vzdělávacím působení zaměříme i na individualizaci. Individualizace je chápána jako individuální přístup k dítěti. Rozvíjí jedinečnost jeho osoby včetně schopnosti spolupráce, tolerance a sociální citění, které brání přehnanému egoismu.*“ (Gardošová, Dujková, 2003, s. 77)

Přínosem diplomové práce bylo ověření předpokladu, zda stimulační program pro předškoláky vede ke zlepšení výkonu percepčních funkcí, které představují nezbytnou složku školní připravenosti. Závěry šetření screeningového testu tento předpoklad potvrdily. Program Maxík příznivě ovlivňuje percepční funkce, jako jednu z podstatných složek školní zralosti. Dále bylo pravidelnou a cílenou stimulací u všech informantů dosaženo významného pokroku v grafomotorických dovednostech, míře pozornosti, kvalitě paměti a rozvoji aktivní slovní zásoby. U předškoláků byl formou hry vzbuzen zájem o učení, všichni se na základě vlastní vůle a motivace naučili sčítat a odčítat na prstech, poznávat písmenka abecedy, někteří začali číst slabiky a začali se zajímat o podstatu věcí, o okolní svět. Dalším příznivým faktorem předškolního učení bylo osvojení vhodných pracovních návyků předškoláků ještě před začátkem školní docházky a pravidelná spolupráce rodiče s dítětem. Všichni zákonní zástupci hodnotili výsledky stimulačních cvičení pozitivně, zbavili se obav spojených s požadavky na úspěšné zvládnutí psaní, čtení a počítání. Ocenili rady a návody, jak se svým předškolákem pracovat.

Věříme, že z praktického hlediska může diplomová práce inspirovat mnohé rodiče při volbě předškolní přípravy pro jejich budoucí školáky a poskytnout jim potřebné komplexní informace týkající se školní zralosti a školní připravenosti.

Seznam použitých zdrojů

Česká literatura

BEDNÁŘOVÁ, J. *Zrakové vnímání. Optická diferenciacce I.* 4. vyd. Praha: DYS-centrum Praha o. s., 2014. ISBN 978-80-904494-2-8.

BEDNÁŘOVÁ, J. *Prostorová orientace.* Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 2004.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* 1. vyd. Brno: Computer Presss, a.s., 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy.* 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.

BENÍŠKOVÁ, T. *První třídou bez pláče.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1906-1.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. et. al. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání.* 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-815-5.

KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské.* 7. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1986. Číslo publikace 45-00-29/7.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. et. al. *Předškolní a primární pedagogika.* 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.

KUCHARSKÁ, A., ŠVANCAROVÁ, D. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky.* 1.vyd. Praha: Scientia, 2001. ISBN 80-7183-221-9.

KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1040-4.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r.o., 1998. ISBN 80-7169-195-X.

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice. Texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2004. ISBN 80-7178-829-5.

ŠMELOVÁ, E., PETROVÁ, A., SOURALOVÁ, E. et. al. *Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3345-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 11. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-514-1.

ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 5. vyd. VanDruck Sedlčany, 2008. ISBN 978-80-903869-3-8.

Internetové zdroje

PRODYS. Poradenství v oblasti speciální pedagogiky. *Stimulační program pro předškoláky a děti s odloženou školní docházkou – Maxík*. [online], [cit. 9. 9. 2014]. Dostupné z: <http://www.prodys-bubenickova.cz/kurzy.htm>

Ostatní zdroje

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Stimulační program pro předškoláky a pro děti s odloženou školní docházkou Maxík, 2012, Mgr. Pavla Bubeníčková, PaedDr. Zdeňka Janhubová, Akreditováno MŠMT – č.j. 16 749/2012-25-302, podklady k programu.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Screeningový test.....	41
Tabulka 2: Seznam informantů.....	42
Tabulka 3: Seznam lekcí programu Maxík.....	43
Tabulka 4: Výsledky testů - Amálie	47
Tabulka 5: Výsledky testů - Aneta	49
Tabulka 6: Výsledky testů - Barbora	52
Tabulka 7: Výsledky testů - Adriana	54
Tabulka 8: Výsledky testů - Laura.....	57
Tabulka 9: Výsledky testů - Erik	59
Tabulka 10: Výsledky testů - Tadeáš.....	61
Tabulka 11: Výsledky testů - Jakub.....	64
Tabulka 12: Výsledky testů - David	66
Tabulka 13: Výsledky testů - Denis.....	68
Tabulka 14: Souhrnné výsledky testů – zraková percepce	69
Tabulka 15: Souhrnné výsledky testů – sluchová percepce	70
Tabulka 16: Souhrnné výsledky testů – pravo-levá orientace	71

Seznam příloh

Příloha A - Screeningový test	I
-------------------------------------	---

Příloha A - Screeningový test

TEST SLUCHOVÉ A ZRAKOVÉ PERCEPCE, PRAVO-LEVÉ ORIENTACE

Jméno		Věk		Měsíce	
Příjmení		Vstupní		Výstupní	
Datum		Vyšetřil			

1. SLUCHOVÁ ANALÝZA - SLABIKY

Zácvik: Při procvičování testující slabiku a tleská - ententyky dva špalíky.

		BODY
1.1.	AUTO	
1.2.	PODLAHA	
1.3.	ČOKOLÁDA	
1.4.	VLAŠTOVIČKO LEŤ	
1.5.	KOCOUREK MOUREČEK	
		CELKEM

2. SLUCHOVÁ ANALÝZA - 2a PRVNÍ HLÁSKA, 2b POSLEDNÍ HLÁSKA

Zácvik: Slyšíš jaké písmeno je na začátku slova máma, táta a na konci slova les?

		2a	2b
2.1.	CHALOUPKA		
2.2.	RUKA		
2.3.	TELE		
2.4.	DŮM		
2.5.	STŮL		
		CELKEM	

3. SLUCHOVÁ PAMĚŤ

*Zácvik: Dobře poslouchej a řekni, jestli slyšíš některé slovo dvakrát - jablko, **hruška**, švestka, malina, **hruška**, banán.*

		BODY
3.1.	strom, list, kmen, větev, strom, jehličí	
3.2.	sýr, vejce, salám, šunka, vejce, párky	
3.3.	slon, tygr, lev, opice, krokodýl, lev, žirafa	
3.4.	bílá, modrá, červená, žlutá, bílá, hnědá, černá	
3.5.	mraky, měsíc, hvězdy, obloha, blesk, hvězdy, nebe	
		CELKEM

4. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ - PODOBNÉ ZNĚJÍCÍ SLOVA

Zácvik: Je stejné, když řeknu kůň a kůl? Nebo koš a kos?
Budeme říkat pro stejná - dobře, rozdílná - špatně.

		BODY
4.1.	BALUM - BALUM	
4.2.	TYK - TIK	
4.3.	STĚS - STES	
4.4.	MANÍ - MANÝ	
4.5.	FRAŠ - FLAŠ	
		CELKEM

5. ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ

Zácvik: Ukaž na obrázek v řadě, který je jiný - ponožky, sněhuláci.

		BODY
5.1.	řádek zvonečky	
5.2.	řádek válenka	
5.3.	řádek houpací kůň	
5.4.	řádek svíčka	
5.5.	řádek ponožky	
		CELKEM

6. PRAVO-LEVÁ ORIENTACE

Zácvik: Určí směr, kterým vede šipka - vpravo, vlevo. Ukaž mi pravou ruku, levou ruku.

		BODY
6.1.	šipka číslo 1	
6.2.	šipka číslo 2	
6.3.	šipka číslo 3	
6.4.	šipka číslo 4	
6.5.	šipka číslo 5	
		CELKEM

7. ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ

Zácvik: Najdi v řadě stejnou duhovou kuličku, jako je kulička v rámečku - první řádek.

		BODY
7.1.	řádek 1.	
7.2.	řádek 2.	
7.3.	řádek 3.	
7.4.	řádek 4.	
7.5.	řádek 5.	
		CELKEM

8. PRAVO-LEVA ORIENTACE

Zácvik: *Obrázky, které vidíš jsou podobné, ale jen některé úplně stejné.*

BODY	
8.1.	
8.2.	
8.3.	
	CELKEM

9. ZRAKOVÁ PAMĚŤ

Zácvik: *Řadu obrázků, které vidíš, si zapamatuj tak, jak jdou za sebou. (ovce, labuť, kráva)*

BODY		
9.1.	prase, labuť, kohout, ovce	
9.2.	labuť, prase, beran, ovce, kohout	
9.3.	ovce, kráva, prase, kohout, labuť	
		CELKEM

10. ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ

Tyhle dva obrázky zkus překreslit co nej přesněji sem pod sebe.

BODY	
10.1.	
10.2.	
	CELKEM

HODNOCENÍ

SLUCHOVÁ PERCEPCE	1	
	2A	
	2B	
	3	
	4	
	CELKEM	
ZRAKOVÁ PERCEPCE	5	
	7	
	9	
	10	
	CELKEM	
PRAVO-LEVÁ ORIENTACE	6	
	8	
	CELKEM	

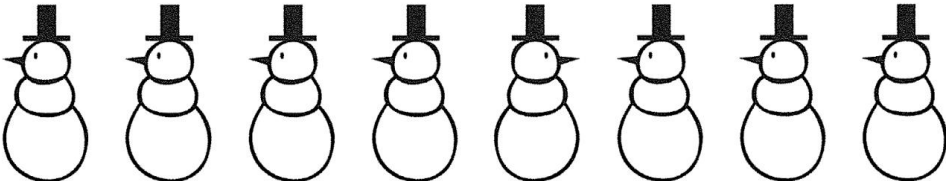

5.

Označ v řadě jiný obrázek.

Zácvik

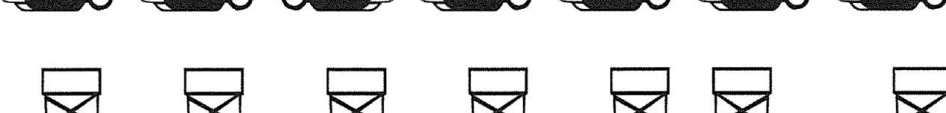
Zácvik

5.1

5.2

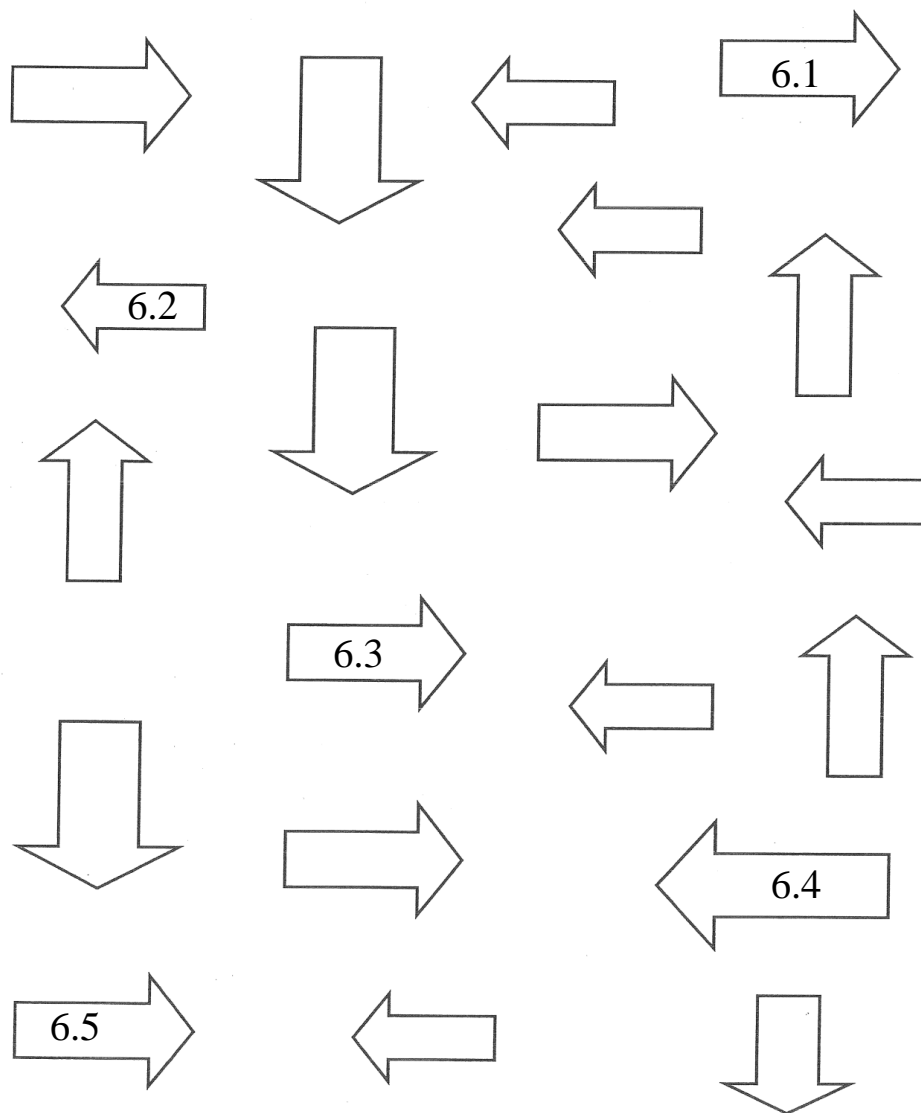
5.3

5.4

5.5

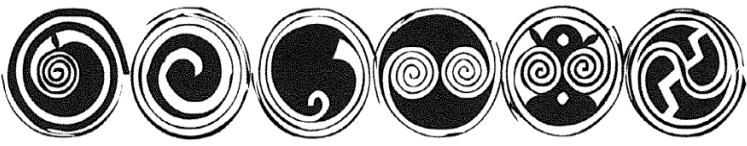

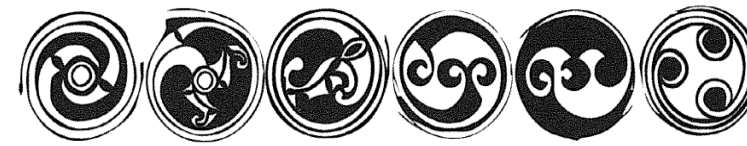
6.

Vybarvi červeně všechny šipky, které ukazují vpravo, modře všechny šipky, které ukazují vlevo.

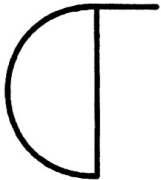
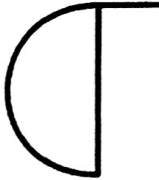

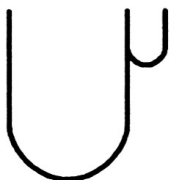
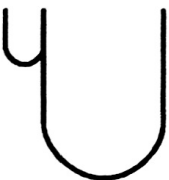
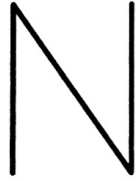
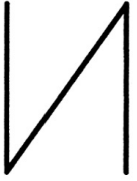
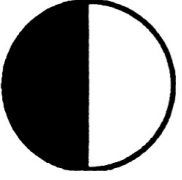
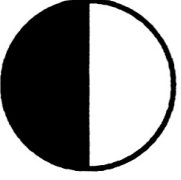

7.

Najdi v řadě stejnou duhovou kuličku, jako je kulička v rámečku

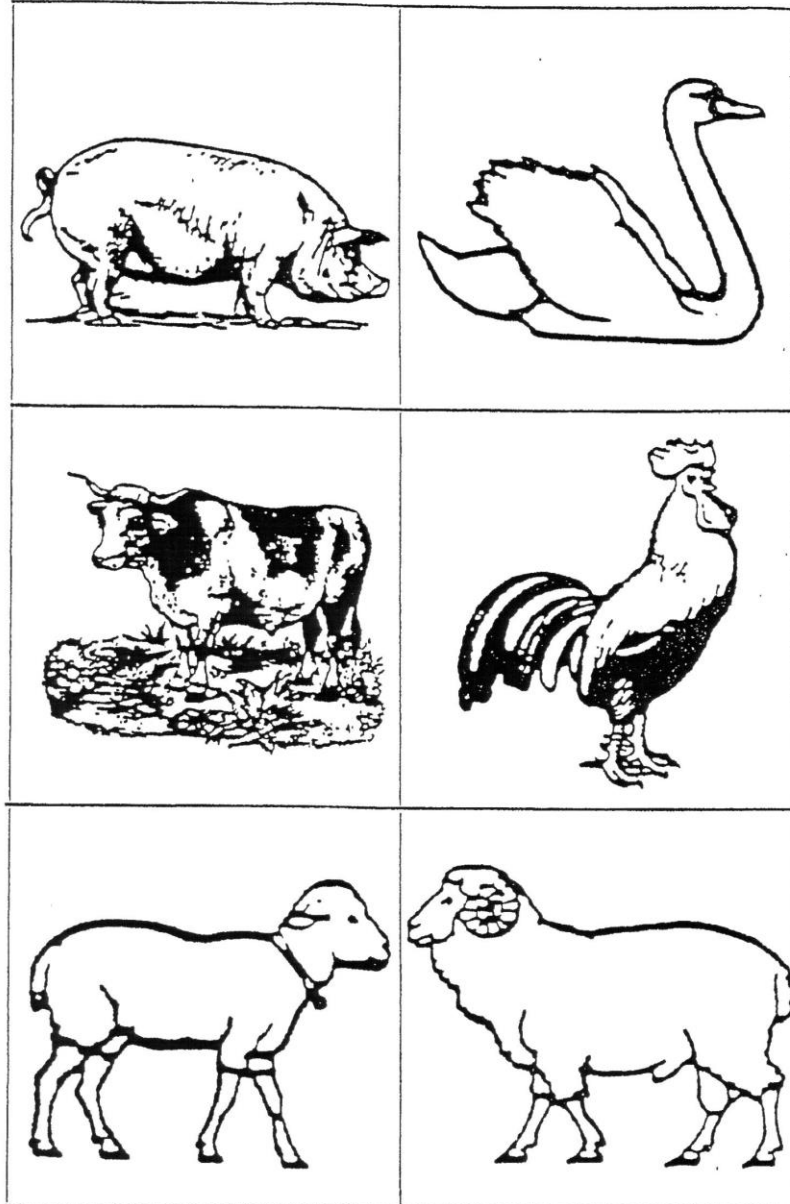
Zácvik		
7.1		
7.2		
7.3		
7.4		
7.5		

8.

Zácvik		
Zácvik		
8.1		
8.2		
8.3		

9.

Kartičky je nutné rozstříhat.

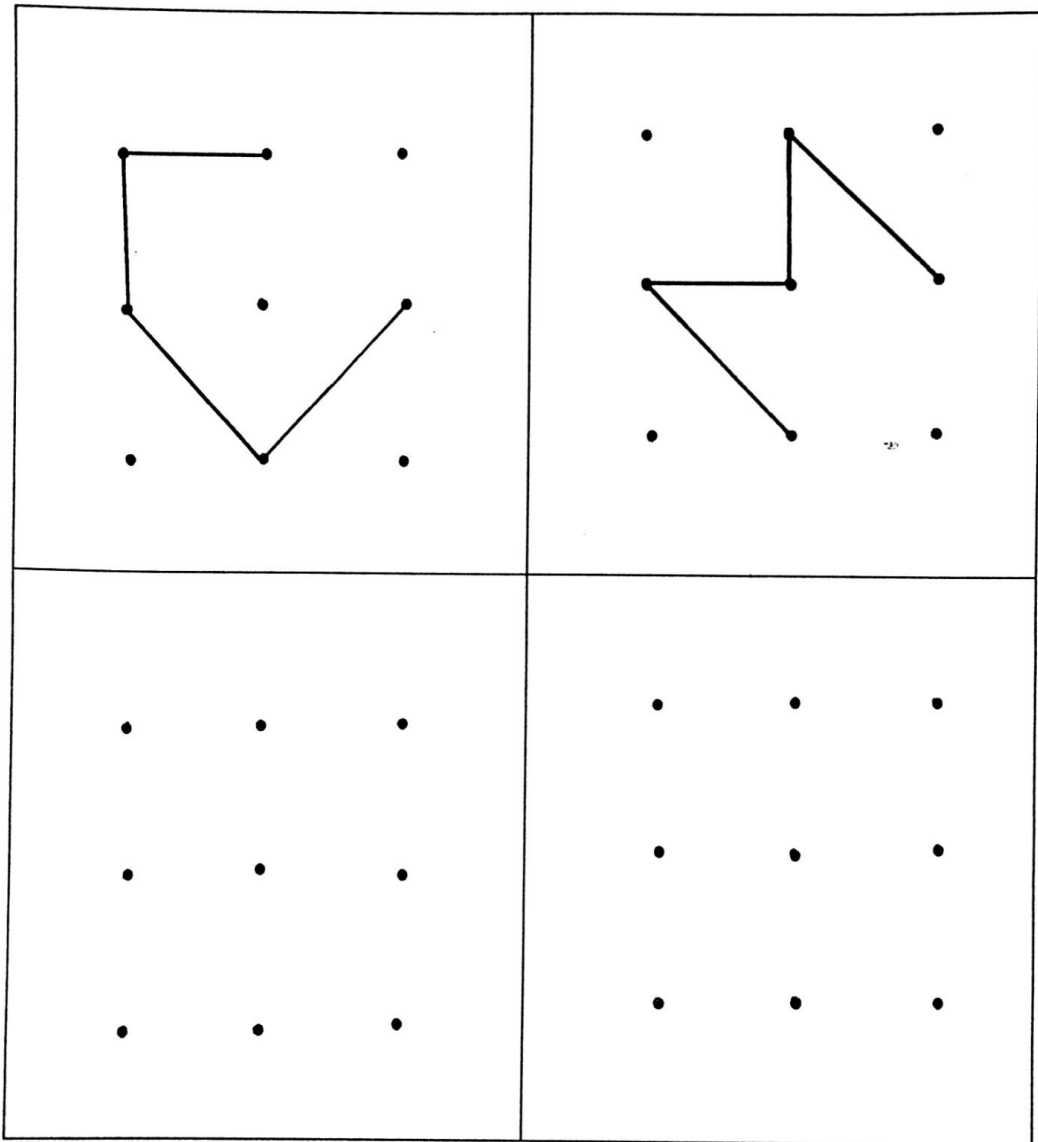

10.

Obrázky zkus překreslit co nejpřesněji pod sebe.

10.1

10.2

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Klára Benešová

Obor: Speciální pedagogika oborová

Forma studia: Kombinované

Název práce: Využití stimulačního programu v předškolním věku k ovlivnění výkonu
percepčních funkcí

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 65

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Počet ostatních zdrojů: 2

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.